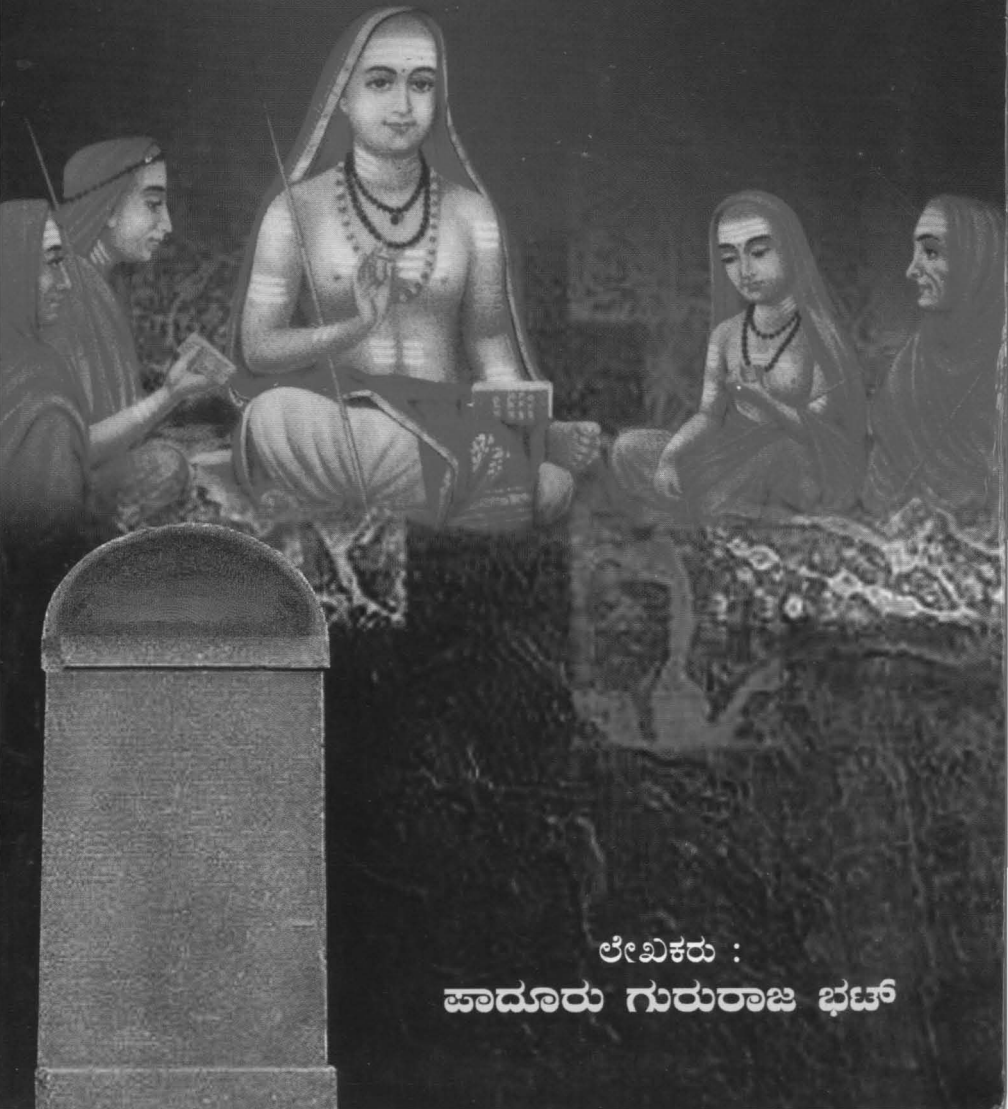

ಕುಟುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲ

ಶ್ರೀ ಲೀಖಕರು

[ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತೀಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನ]

ಲೀಖಕರು :

ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್

ಅಸತೋಮಾ ಸದ್ಗಮಯ ತಮಸೋಮಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ಗಮಯ
ಮೃತ್ಯೋರ್ಮಾರ್ಗಮೃತಂಗಮಯ

ಕುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲ
ಶ್ಲಾಘಕರು

[ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನ]

ಲೇಖಕರು :

ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್

ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಯಮ್. ಜಿ. ಯಮ್. ಕಾಲೇಜು, ಉಡುಪಿ, ದ. ಕ.

THULUNADINA ITHIHASADALLI STHANIKARU

Written by Padooru Gururaja Bhat

History Lecturer, M.G.M. College, Udupi, D. K.

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ : 1966

ಪುಟಗಳು : xii + 48 + 16

© ಸ್ಥಾನಿಕ ದ್ರಾವಿಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಘ, ಉಡುಪಿ (ರಿಜಿಸ್ಟ್ರೆಡ್)

ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ

ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಸಭಾ (ರಿ.), ಕುಡ್ಲಿ ಪದ್ಮನಾಭಯ್ಯ ಗಾರ್ಡನ್ಸ್

ಬಿಜ್ಜೆ ರಸ್ತೆ, ಕರಂಗಳ್ವಾಡಿ, ಮಂಗಳೂರು - 3

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಮಾತು

“ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕರು” ಎಂಬ ಈ ಪುಸ್ತಕವು ತುಳುನಾಡಿನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆಡಳಿತಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಕುರಿತು ಪ್ರೊ. ಪಿ. ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರು ಮಾಡಿರುವ ಒಂದು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಗಳ ಪುಷ್ಟಿ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳ ಮತ್ತು ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಕುರಿತು ಕೂಡಾ ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ತಥ್ಯಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪುನರ್ ಮುದ್ರಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಇತ್ತ ಪುಸ್ತಕದ ಕೃತಿಸ್ವಾಮ್ಯ (copyright) ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಾನಿಕ ದ್ರಾವಿಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಘ, ಉಡುಪಿ (ರಿ.) ಇವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಕೀರ್ತಿಶೇಷ ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಥಮ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಫಲಿಮಾರು ಮಠದ ಅಂದಿನ ಮಹಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ರಘುವಲ್ಲ ಭತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ಹರಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದ ಕು. ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟರ ಮುನ್ನುಡಿ; ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರ ಮೊದಲ ಮಾತು - ಇವುಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸತ್ಯಪರ, ಸಹೃದಯ ಮಹನೀಯರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರು.

ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಸಭಾ (ರಿ.), ಮಂಗಳೂರು ಇದರ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಂಡು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀ ಸಭಾದ ಆಡಳಿತ ಮಂಡಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದಿಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿಯ ಪರವಾಗಿ

ಮಂಗಳೂರು

ದಿನಾಂಕ : 11-5-2008

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್

ಚರಿತ್ರೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಸದಸ್ಯ
ಯಮ್. ಜಿ. ಯಮ್. ಕಾಲೇಜು, ಉಡುಪಿ, ದ. ಕ.

ಮೊದಲ ಮಾತು

ಇದು ಸಣ್ಣದೊಂದು ವಿಮರ್ಶೆ. ವಾಚಕರು ಓದಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನಿತ್ತರೆ ತುಸು
ಆಲೋಚನೆಯ ಅವಕಾಶವನ್ನಾದರೂ ತಂದುಕೊಂಡರೆ ಬರಹಗಾರನು ಅವರಿಗೆ ಋಣಿ.

1962ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದು ಉದಕಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ದ್ವಿ ಭಾರತದ ಶಾಸನ ವಿಭಾಗದ
ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನದ ಕುರಿತು ಬೆಳಕನ್ನು
ಬೀರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉತ್ತರವನ್ನಿತ್ತರು.

"Sir, I hope the following will amply answer the points raised by you regarding inscriptional references to the Sthānikas of South Kanara. The Karkala Jain inscription of 1586 A.D. refers to the bathing, worship etc. of the images performed by fourteen families of Sthānikas. The Sthānikas mentioned here are not the Sthānika Brahmans. The editor of the inscription (Epigraphia Indica Vol. VIII p. 125f. n. 8) says in this connection : The Jaina priests are now generally known by the name Indra. The name Sthānika given to them in this inscription appears to be used in imitation of the name given to a section of Brahmans in South Kanara, whose sole profession is temple service.

The Barakuru inscription of Bukka II of 1405 A.D. states that the grant registered therein was made at the request of the Sthānapathi (temple official) Chikkanna. It is not possible to say if Sthānapathi was the exact equivalent of Sthānika and whether like the latter it refers to the sect of Brahmans. The inscription also refers to the mūru - Sthānika - parivara of Barakuru as making a gift to Nāranadēva.

The Kantawara inscription of Harihara I mentions the three hundred of the village of the Sthānikas (Kāntāraḍa Dēvalyada Sthānikara grāmada mūnūrvaru) as being among those who were responsible for the setting up of the record. It makes no further references to the Sthānikas.

While the much damaged Phalmar inscription contains the word Sthānapathi with reference to a Sivālaya, there is no inscription from Kadre answering the descriptions given by you in your letter.

Your question regarding the position of the Sthānikas vis-a-vis management of the temples enlisted by you necessitates a detailed study of the records from those temples before a reply could be furnished. The records are being studied and our reply will be issued as soon as our conclusions are made up.

Yours faithfully,

1 August 62

K. G. Krishnan

For Government Epigraphist for India.

1963ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ನನ್ನ 'ತುಳುನಾಡು' ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಾನಿಕರ ವಿಮರ್ಶೆ'ಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಆ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಮೂಲಾಧಾರಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ದೊರಕಿದಷ್ಟು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪುನಃ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಿಲುವಿದಂತೆ ನನ್ನದೇ ಆದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕನೆಂಬವನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಪಂಚಾಯತನವನು ಅವಲಂಬಿಸುವವನು ಮತ್ತು ಗೌರವಾನ್ವಿತನು.

ಈ ಸಣ್ಣ ಹೊತ್ತಗೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಮೊದಲ ಭಾಗವು 'ಸ್ಥಾನಿಕ' ಪದದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ. ಸ್ಥಾನಿಕನ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನಗಳು, ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೇವಕ ವರ್ಗದ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆ. ಎರಡನೆ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಮತದ ಕುರಿತಾಗಿ ಬರೆದಿದೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಈಗ ಇರುವ ಹಲವು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ

ಮೂರರ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರ - ಇವುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಮೂದಿಸಿ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಸಮಯದ ಅಭಾವದಿಂದಲೂ ಇತರ ಅನಾನುಕೂಲತೆಗಳಿಂದಲೂ ಉಳಿದ ದೇವಳಗಳ ಶೋಧನೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೀಕರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಸಂದೇಶವನ್ನಿತ್ತು ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಫಲಿಮಾರು ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರಿಗೂ, ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನಿತ್ತ ನನಗೆ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆರವನ್ನು ನೀಡುವ ನನ್ನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದ ಹಾಗೂ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಡೈರೆಕ್ಟರರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕು. ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಸದಾ ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಂ. ಜಿ. ಯಮ್. ಕಾಲೇಜಿನ ನಿವೃತ್ತ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಯಚ್. ಸುಂದರರಾಯರನ್ನು ಅವರು ಅಂದು ನನಗಿತ್ತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕಾಗಿ ನೆನಪಿ ಕೃತಜ್ಞನಾಗುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅಂತೆಯೇ 'ತುಳುನಾಡು' ಇದರ ಪ್ರಕಾಶಕರಾದ ಕೆ. ಯಲ್. ಭಟ್ಟರನ್ನೂ ವಂದಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಯು. ಎಲ್. ಆಚಾರ್ಯ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಪದಾರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆ, ಯಂ. ಜಿ. ಯಮ್. ಕಾಲೇಜು - ಇವರಿಗೂ, ವಿದ್ವಾನ್ ವೆಂಕಟ್ರಾಯಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ (ಸುರತ್ಕಲ್) ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಉಡುಪಿಯ ಸ್ನಾನಿಕ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಘಕ್ಕೂ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹಣ ದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲೂ ಮಂಗಳೂರಿನ ಯಂ. ಯಂ. ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅವುಗಳ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಇತ್ತ ಕಡಬದ ಅನಂತರಾಯ ಮತ್ತು ಬಳಪದ ರುದ್ರಯ್ಯ ಇವರಿಗೂ, ಕುಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಳದ ಆಡಳಿತ ಮುಕ್ತೇಶ್ವರರಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಗೌಡರಿಗೂ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ವಂದನೆಗಳು. ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯ ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟ ಉಡುಪಿಯ ಸಾಧನ ಸ್ಪಡಿಯೋ - ಇದರ ಮಾಲಿಕರಾದ ಯಮ್. ಸುಂದರ್ ಇವರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು. ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಮಣಿಪಾಲ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್‌ಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್

ಚಿರಿತೆ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ

ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರದ ಸದಸ್ಯ

ಯಮ್. ಜಿ. ಯಮ್. ಕಾಲೇಜು, ಉಡುಪಿ, ದ. ಕ.

ಉಡುಪಿ, ದ. ಕ.

15-10-1966

ಮೊದಲ ಆವೃತ್ತಿಯ ಮುನ್ನುಡಿ

ಪ್ರಾಚೀನ ತುಳುನಾಡು ದೆವ್ವಗಳ ಆಡುಂಬೊಲವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಇತಿಹಾಸದ ಕಾಲಾನಂತರ ಅರ್ಷೇಯ ದೇವರುಗಳಿಗೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವುಂಟಾಯಿತು. ದೈವ-ದೇವರುಗಳೆಂಬ ಇಬ್ಬಣದ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ, ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಸಮಾಜ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅಪೂರ್ವ ದೃಶ್ಯವು ನಮಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ವೈದಿಕ ದೇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ - ವಿಷ್ಣು ಇವರುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಘರ್ಷಣೆ ಆಯಾ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತೋರಿದರೂ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಹ-ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ತುಳುನಾಡಿನ ಸಮಾಜಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುವುದು. ತುಳುನಾಡಿನ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷ್ಣು ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಹಿಂದಿನ ಶಿವವಂಧವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲು ವಿಜಯನಗರದ ತುಳುವರಸರ ಬೆಂಬಲವು ಒಂದು ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಇತಿಹಾಸದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇರುವ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದೇಗುಲಗಳಲ್ಲಿ ಊಳಿಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ 'ಸ್ಥಾನಿಕರ' ಸ್ಥಾನ ನಿರ್ಣಯವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ತೋರಬಹುದು.

ಸ್ಥಾನಿಕರು ಯಾರು? ಅವರು ಮೂಲತಃ ನಮ್ಮ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಶ್ರೀ ಪಾದೂರು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರು ಚರ್ಚಿಸುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೇವಲ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯದ ಶೋಧನೆಯೊಂದೇ ಅವರ ಗುರಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗಲಾರದು, ಆಗಬಾರದು.

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ವ್ರಣ್ಣೆ ಎಂಬುವುದು ಮತೀಯ ಕಲಹದ ಭ್ರಾಂತಿಯ ನಡುವೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಿಂದಾಗಿದೆ. ಅಂಗೈ ಮೇಲಿನ ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿಯನ್ನಾದರೂ 'ಇದು ಯಾರ ಅಂಗೈ?' ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೊಳಗಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧರಲ್ಲದ ಜನಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟರ ಬಹುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೆಂತೋ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜದ ಮಾನಾಪಮಾನದ - ಹಿಂದು ಕಿರಿದರ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಗೌರವ ದೂರವಾದದ್ದುಂಟು. ಇಂಥ ಕಾರ್ಪಣ್ಯವು ತೋಲಗಲು ಭಟ್ಟರ ಗ್ರಂಥವು ನೆರವಾದೀತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಸಮಗ್ರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಶೋಧದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಭಟ್ಟರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ತಥ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಅವರು ಇಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಇತರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಸಚಿತ್ರ ವಿವರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಭಟ್ಟರ ಆಸೆ ಶೀಘ್ರವೇ ನೆರವೇರಲಿ ಎಂದು ನಾನು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಕು. ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟ

ಪಿನ್ನಿಪಾಲ್, ಯಂ. ಜಿ. ಯಂ. ಕೋಲೇಜು, ಉಡುಪಿ

ಉಡುಪಿ

ಮತ್ತು ಡೈರೆಕ್ಟರ್, ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ

ತಾ. 22-10-66

ಸ್ಥಾನಿಕ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಭಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು

Plates I-XXI

ಭಾಗ ೧

'ಸ್ಥಾನಿಕ' ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ 1-15
'ಸ್ಥಾನಿಕ'ರ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನಗಳು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ಸೇವಕ ವರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯ.

ಭಾಗ ೨

ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮತ್ತು 16-19
ಸೇವಕ ವರ್ಗದವರ ಮತ ವಿಚಾರ

ಭಾಗ ೩

ಸ್ಥಾನಿಕರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಈಗ ಇರುವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು. 20-26
ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ (ತ್ರಿಶೂಲಿನಿ),
ಕಡಬ ಶ್ರೀಕಂಠಸ್ವಾಮಿ - ಮಹಾಗಣಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು
ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ -
ಇವುಗಳ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ, ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುವಿನ ಪರಿಚಯ.

Reference Notes 27-40

Abbreviations

Bibliography

ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮಹಂಸ ಪರಿವ್ರಾಜಕಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಪದವಾಕ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞರಾದ

ಶ್ರೀಮದ್ವೈಷ್ಣವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾಚಾರ್ಯರಾದ

ಶ್ರೀ ಫಲಿಮಾರು ರಘುವಲ್ಲಭತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಗಳವರು

ಸಂದೇಶ

‘ಸ್ಥಾನಿಕ’ ಶಬ್ದ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಇನ್ನೂ ನಿರ್ಣಯವಾಗದೆಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮನೆತನದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂತು ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ಪರಂಪರೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆಯೇ ಈ ಅಧಿಕಾರ ಪಾರಂಪರ್ಯದಿಂದ ಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪುರಾವೆಗಳು ಯಾವುದೂ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು. ಹೇಮಚಂದ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಅರ್ಥ ಈ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಆದರೆ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು ಏಕೆ ಬಂತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತೀರ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ಮನೆತನದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೀಗಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ: ಸ್ಥಾನಿಕರು ಎಂದರೆ ಮೂಲತಃ ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು. ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದುಂಟು. ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ನಾವು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೆಂದು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅರ್ಥಾಂತರಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಅರ್ಥಗಳೇ ಹೊರತು ಶಬ್ದದ ಮೌಲಿಕ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಸ್ಥಾನ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥವೂ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವೆ. ದೇವರ ಉಲ್ಲೇಖವೊದಲು ಬರದಿದ್ದಾಗ ಬರಿಯ ಸ್ಥಾನ ಶಬ್ದ ಯಾವ ಶಾಸನದಲ್ಲಾಗಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ‘ಸ್ಥಾನಿಕ’ ಎನ್ನುವ ಸರಳ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ದೇವಸ್ಥಾನ - ರಾಜಸ್ಥಾನ ಇಂಥ ಬಳಸುದಾರಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಾನಿಕರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಬೇರೆ ನಾಡಿನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಲಸೆ ಬಂದ ಐತಿಹ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲವತ್ತರವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಲಸೆ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು

'ಸ್ಥಾನಿಕರು' ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದರು. ಬಂದವರ ಆಚಾರ - ವಿಚಾರ ಬೇರೆ. ಇದ್ದವರ ಆಚಾರ - ವಿಚಾರ ಬೇರೆ. ಈ ಹೊಸತನವೇ ಇವರ ಹೊಕ್ಕುಬಳಕೆಗೆ ಬಾಧಕವಾಗಿ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲತಃ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಜನ ಸಂಶಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಹೊರನಾಡಿನಿಂದ ಬಂದವರು ಏನೋ ಎಂತೋ ಎನ್ನುವ ಸಂಶಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆ. ಬಂದವರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಮಂದಿಯ ಮೇಲೆ ಇದೇ ವಿಧವಾದ ಸಂಶಯ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕುಬಳಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಪಂಗಡವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಈ ಮೌಲಿಕ ಅಂಶವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಈ ಎರಡು ಮನೆತನಗಳ ಅಂತರ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರದ ಮಾತು.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೆ ಬರೆದ 'ಸನ್ಯಾಸ ಪದ್ಧತಿ' ಎನ್ನುವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮಾತು ಬಂದಾಗ ಈ ಊರಿನ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ - ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಏತದ್ವೇಶ ನಿವಾಸಿನಃ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸ್ಥಾನಿಕ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದವೇ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪಂಗಡದ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು ಎಂದು ನಮಗನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಾನಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆತನ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೇರಳದಲ್ಲು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿದೆ ಎನ್ನುವ ಅಂಶವನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರೊ| ಪಿ. ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರು ಇಂಥ ಒಂದು ಸಂಶೋಧನೆಯ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂಶೋಧನೆ ಬೆಳೆದಾಗ ಸತ್ಯಾಂಶ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ ಭೇದಗಳು ಬಗೆಹರಿದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಕ್ಕೂಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತ ದೃಷ್ಟಿ ಹೇಗೆ ಹಾಗೆ ವಾಸ್ತವ ವಿವೇಚನೆಯೂ ಮುಖ್ಯ. ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಇಂಥ ಸಂಶೋಧನ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇನ್ನಷ್ಟು ಬರುತ್ತಿರಲಿ, ಅವರ ಸಂಶೋಧನೆ ಯಿಂದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಲವಾರು ರಹಸ್ಯಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಂಗಲವನ್ನು ಮಾಡಲಿ.

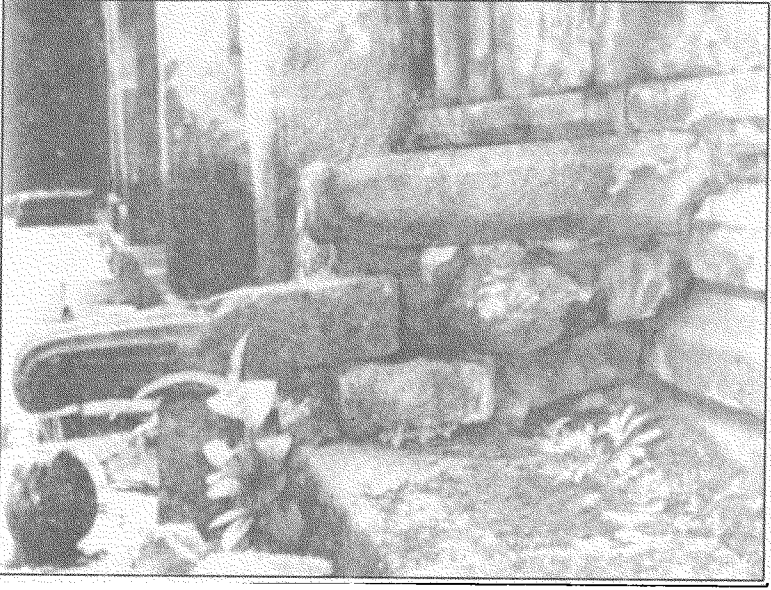
ಇತಿ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು.

ಉಪಪಿ, ದ. ಕ.

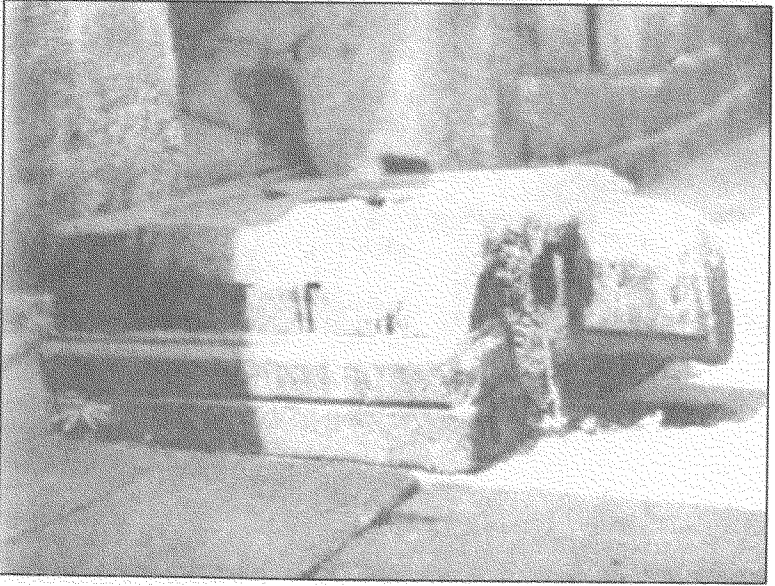
ದಿನಾಂಕ : ೨೦-೧೦-೧೯೬೬

(ಸಹಿ) ರಘುವಲ್ಲ ಭ ತೀರ್ಥ ಸ್ವಾಮಿಗಳು

ಶ್ರೀ ಫಲಿಮಾರು ಮಠ

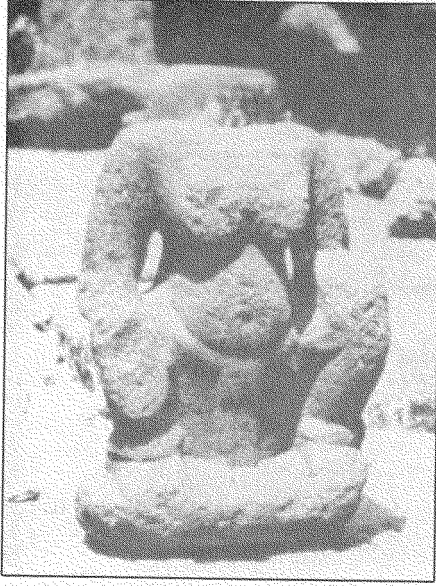

(a) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ತೀರ್ಥದ್ವಾರಗಳು.

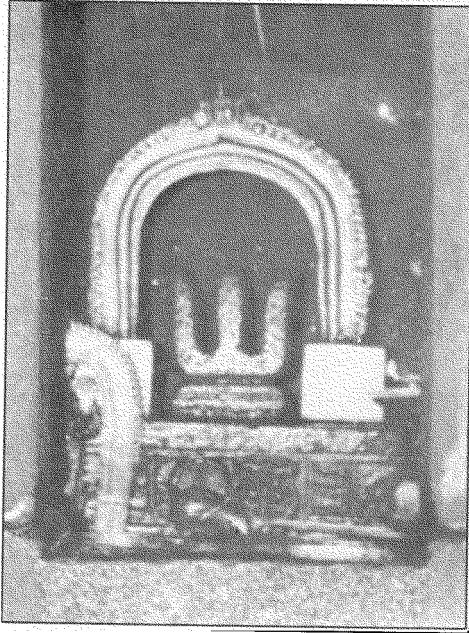

(b) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಣಿಪೀಠ.

Plate II

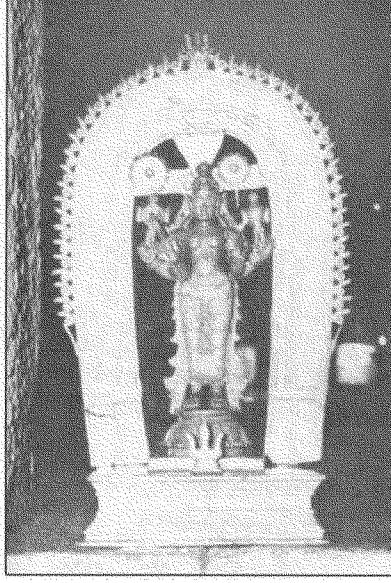

(a) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಭಿನ್ನವಾದ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹ.

(b) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ತ್ರಿಶೂಲಿನಿ.

Plate III

ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಲೋಹದ ತ್ರಿಶೂಲಿನಿಯ ಬಲಿ ವಿಗ್ರಹ.

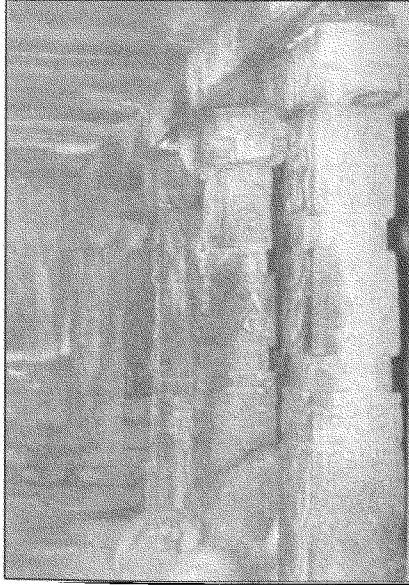

Plate IV

ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥಮಂಟಪದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಕಂಬಗಳ ದೃಶ್ಯ.

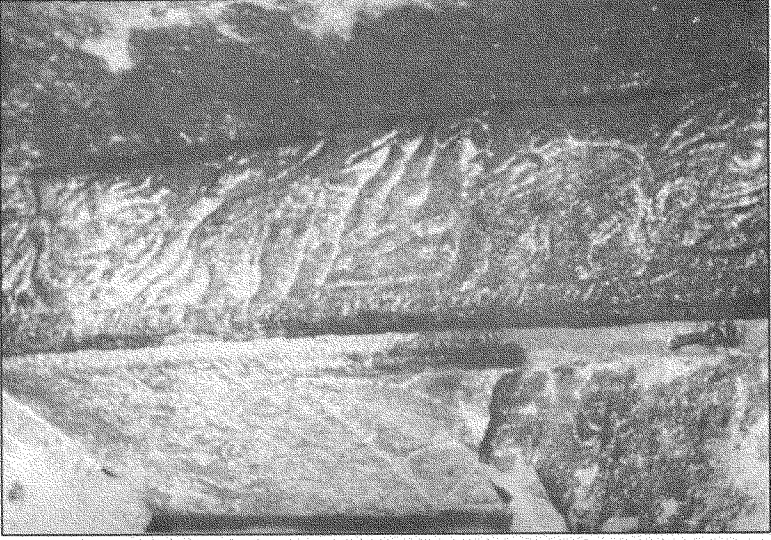
Plate V

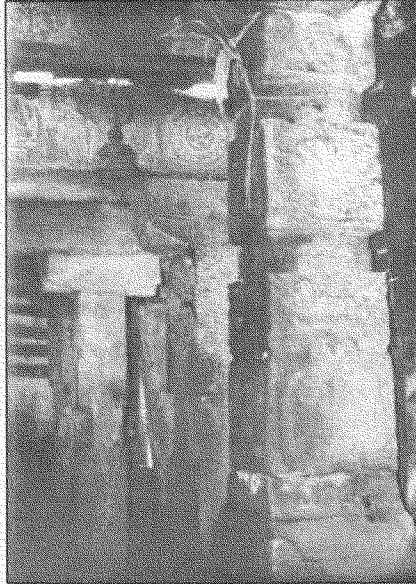
(a) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥ ಮಂಟಪದ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲಿನಿಯ ರಿಲೀಫ್.

(b) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ನಾಗಬ್ರಹ್ಮ.

(c) ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ತೀರ್ಥಮಂಟಪದ ಎದುರು ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಬಂಧದ ಮೇಲಿರುವ ತ್ರಿಶೂಲಿನಿಯ ರಿಲೀಫ್.

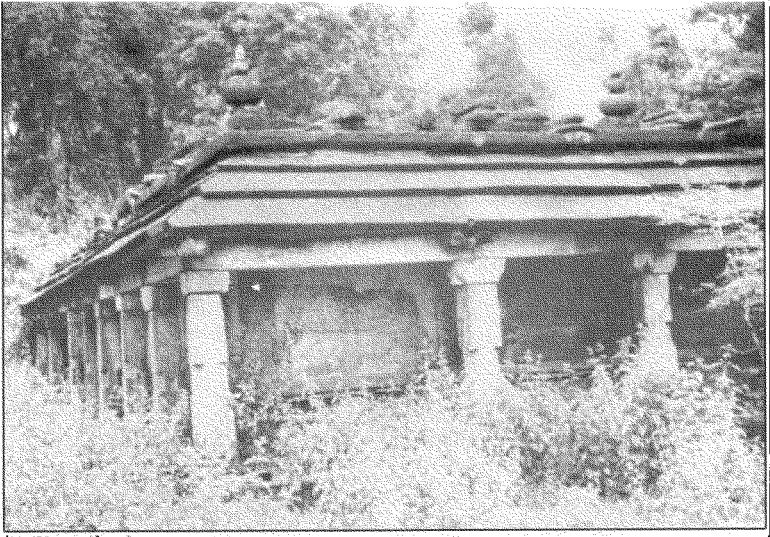
ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಎದುರು ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ತೀರ್ಥ ಮಂಟಪದ ಎಡಭಾಗದ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಿಥುನ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸಗಳು.

Plate VII

ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಪಶ್ಚಿಮ ಮತ್ತು ನೈಋತ್ಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ
ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿರುವ ಪ್ರಾಕಾರ.

Plate VIII

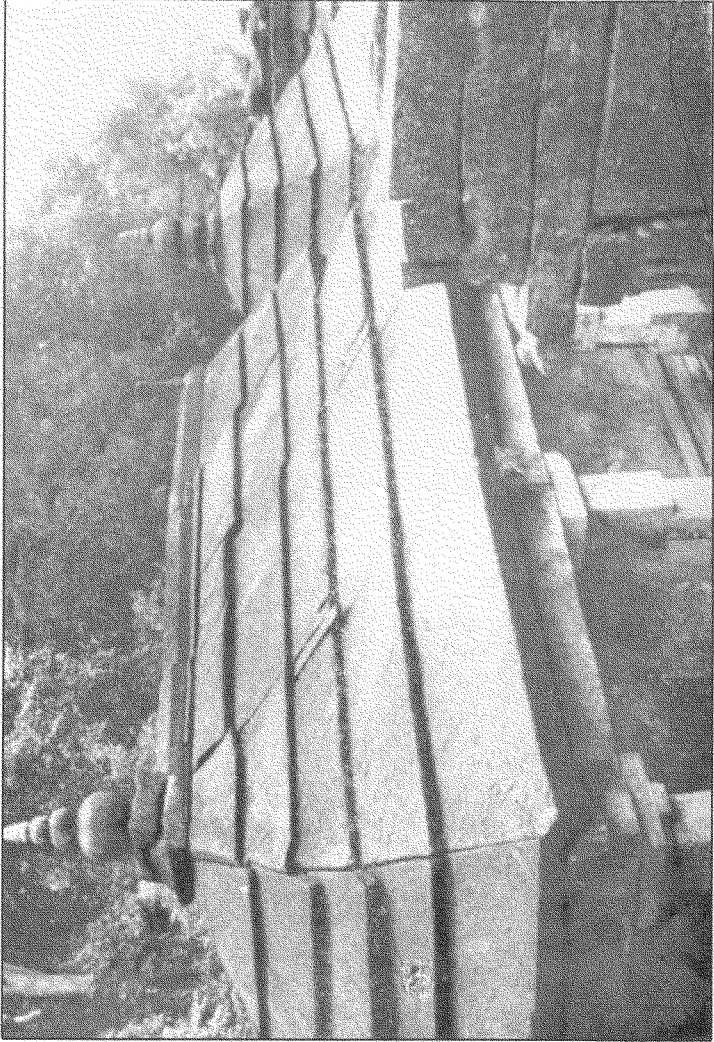
ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಎದುರುಗಡೆ ಇರುವ
ಮುಖ್ಯದ್ವಾರ ಮತ್ತು ಕಂಬಗಳ ದೃಶ್ಯ.

ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಆಗ್ನೇಯದಲ್ಲಿರುವ
ವಸಂತಮಂಟಪದ ಎದುರುಗಡೆಯ ಅನೆಗಳ ದೃಶ್ಯ.

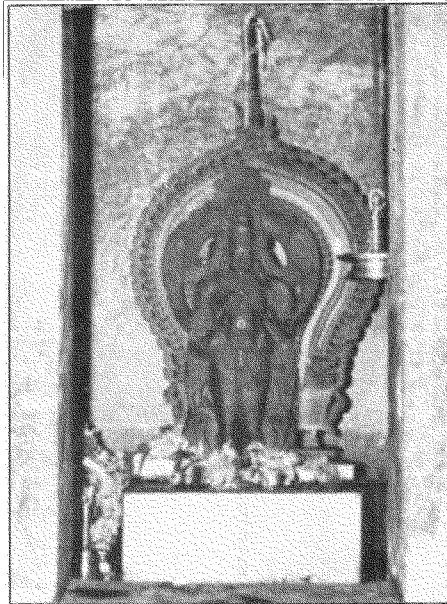
ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಳದ ಎದುರುಗಡೆ ಇರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಮಹಾದ್ವಾರ.

ಬಳಪ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗುಡಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಧಮಂಟಪದ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಇಳಿಜಾರಾದ ಮಾಡು ಮತ್ತು ಶಿಖರಗಳು (ನೈಋತ್ಯದ ದೃಶ್ಯ)

(a) ಕಡಬದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ವೀರಗಲ್ಲು.

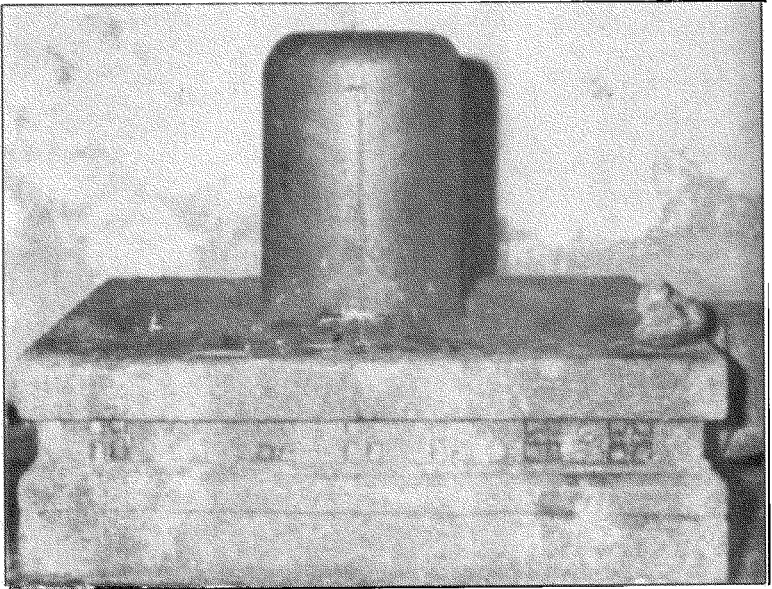

(b) ಹೊಸಮಠದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ವಿಗ್ರಹ (1910)

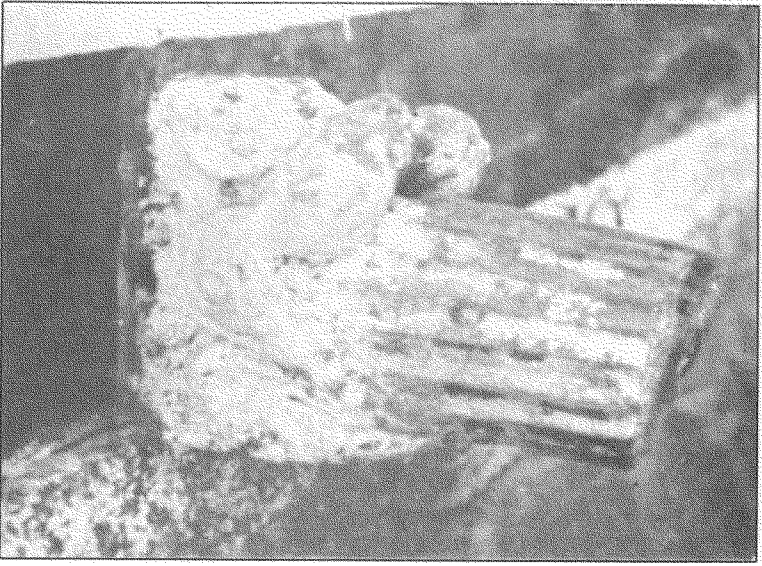
Plate XIII

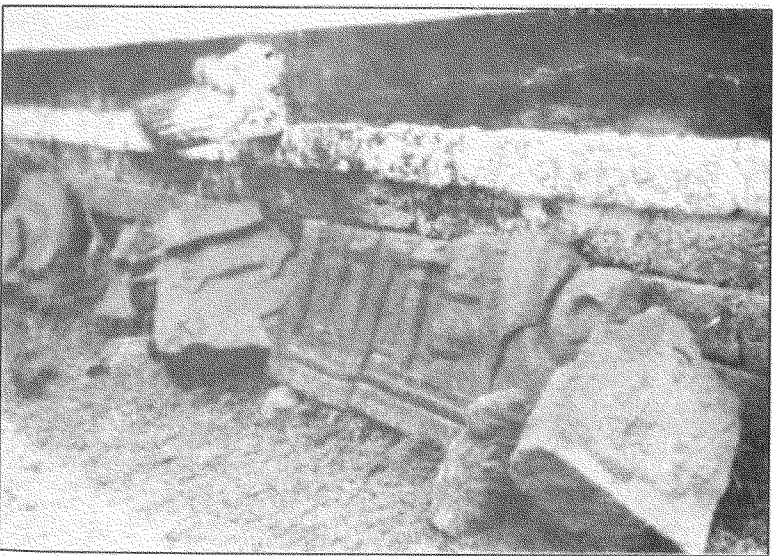
(a) ಕಡಬದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಗಣಪತಿಯ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿ.

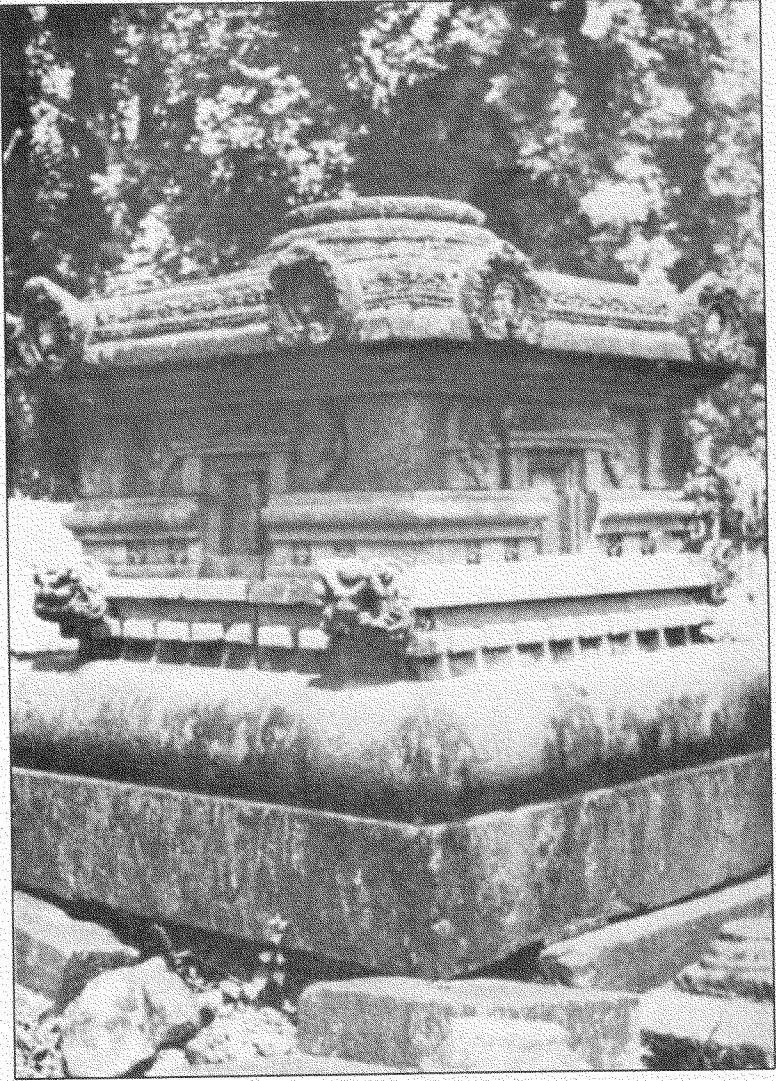
(b) ಕಡಬದ ಶ್ರೀಕಂಠಸ್ವಾಮಿ.

(a) ಕಡಬದ ಶ್ರೀ ಮಹಾಗಣಪತಿಯ ದೇವಳದ ತೀರ್ಥದ್ವಾರ (ತುದಿಯು ತುಂಡಾಗಿದೆ)

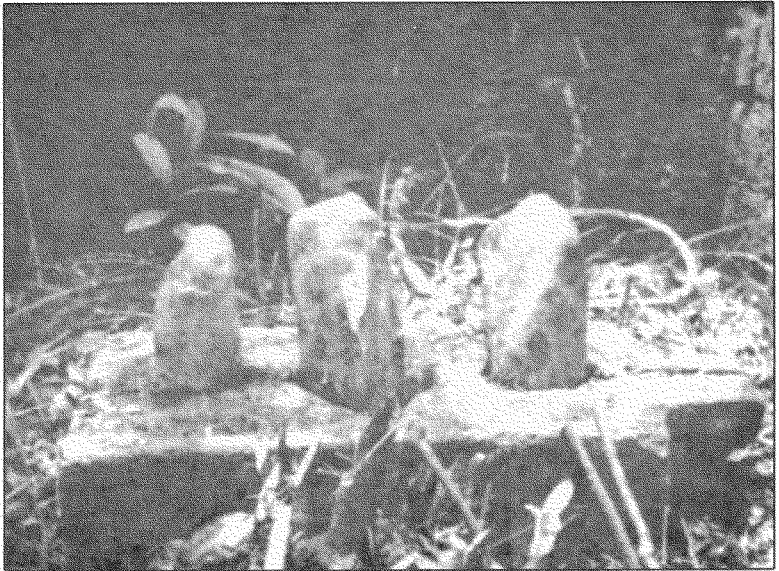
ಕಡಬದ ಶ್ರೀಕಂಠಸ್ವಾಮಿ - ಶ್ರೀ ಮಹಾಗಣಪತಿ ದೇವಳಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಿನ್ನವಾದ ಅವಶೇಷಗಳು.

ಕಡಬದ ಶ್ರೀಕಂಠಸ್ವಾಮಿಯ ದೇವಳದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ
ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠ.

(a) ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಮುಂಭಾಗದ ದೃಶ್ಯ.

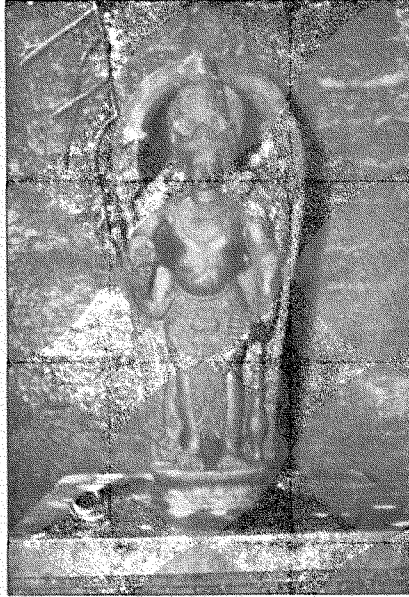
(b) ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಾರಗುಡಿ.

Plate XVII

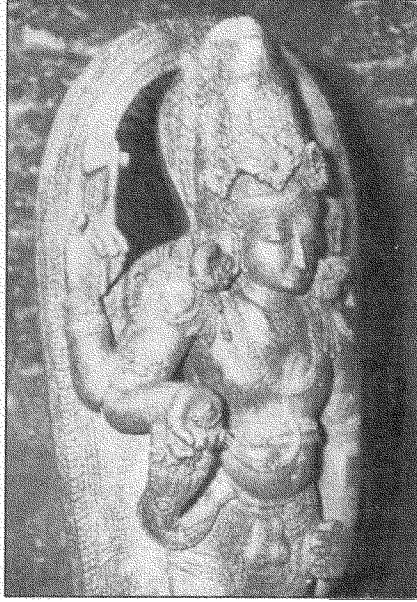

ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗುವಾಗ
ಕಂಡುಬರುವ ಅನೇಕಲ್ಪಗಳು.

Plate XVIII

ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಇರುವ
ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಶಿಲಾ ವಿಗ್ರಹ.

ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವರ ಈಶ್ವರಾಂಶ.

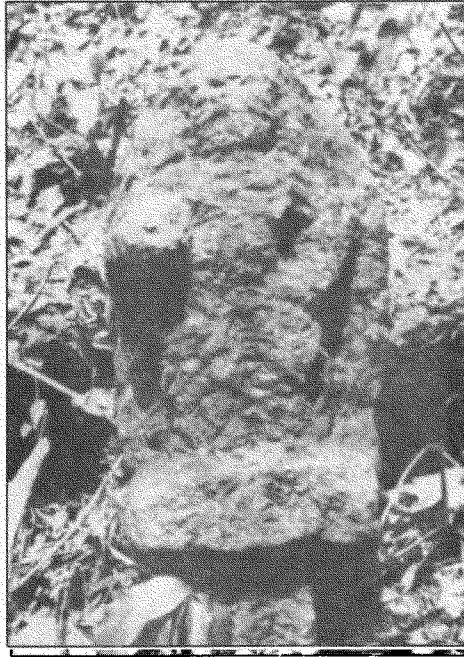

Plate XX

ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವರ ನಾರಾಯಣಾಂಶ.

(a) ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದ ತೀರ್ಥದ್ವಾರ.

(b) ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಭಿನ್ನವಾದ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿ.

ಭಾಗ ೧

‘ಸ್ಥಾನಿಕ’ ಶಬ್ದದ ಮೂಲರೂಪ ‘ಸ್ಥಾನ’. ಚೋಳ > ಚೋಳಿಕ¹, ಮಂಡಲ > ಮಾಂಡಲಿಕ, ರಾಷ್ಟ್ರ > ರಾಷ್ಟ್ರಿಕ, ಲೋಕ > ಲೌಕಿಕ, ಸಂವತ್ಸರ > ಸಾಂವತ್ಸರಿಕ, ಸಂಸಾರ > ಸಾಂಸಾರಿಕ ಶಬ್ದೋತ್ಪತ್ತಿಯಾದಂತೆ ‘ಸ್ಥಾನ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ‘ಸ್ಥಾನಿಕ’ ಉಂಟಾಯಿತು. ಸ್ಥಾನಮಸ್ಯೇತಿರಞ್ ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷಃ, ಸ್ಥಾನ ರಕ್ಷಕಃ ಸ್ಥಾನಿಕಃ ಇತಿ ಹೇಮಚಂದ್ರಃ² ಸ್ಥಾನಿಕ ಎಂದರೆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವನು; ಸ್ಥಳದವನು; ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿ; ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಳುವವನು ಎನ್ನಬಹುದು.

ಅರ್ಥವೇದ, ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಹರಿವಂಶ, ಭಾಗವತ ಪುರಾಣ, ಮನುಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಂಚತಂತ್ರ, ಸರ್ವದರ್ಶನ ಸಂಗ್ರಹ, ಅಮರಕೋಶ, ವಜ್ರಚ್ಛೇದಿತ, ನಿರುಕ್ತ, ಕಾಮಂದಕೀಯ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ, ವರಾಹ ಮಿಹಿರನ ಬೃಹತ್ಸಂಹಿತೆ, ಪಾಣಿನಿ - ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಮೊನಿಯರ್ - ಮೊನಿಯರ್ ವಿಲಿಯಮ್ಸ್ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ³ ಸ್ಥಾನವೆಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆಯಾಯ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇತ್ತಿದ್ದಾರೆ: ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಸಂಗ್ರಹ, ಉಗ್ರಾಣ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಡುವ ಸ್ಥಳ, ಸೈನಿಕಬಲವನ್ನೆದುರಿಸುವ ಸ್ಥಳ, ಕೋಟೆ, ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವಿಕೆ, ಪ್ರಶಾಂತವಾದ ಸ್ಥಿತಿ, ಅಧಿಕಾರ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಪದವಿ. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸ್ಥಳ, ನಿವಾಸ ಗೃಹ, ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ದೇವರ ಅಥವಾ ಗುಣವಂತರ ಕ್ಷೇತ್ರ, ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಧಾನಾಂಗ ಅಥವಾ ಭದ್ರತೆ, ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳ.

ಅದೇ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಿ ‘ಸ್ಥಾನಾಧಿಕಾರ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರವೆಂದೂ ಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿ, ಸ್ಥಾನಪತಿ, ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷ, ಸ್ಥಾನಿಕ ಎಂಬ ಪದಗಳು ಸಮಾನಾರ್ಥವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದೂ ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಅಧಿಕಾರಿ, ದೇಗುಲದ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥಕೊಡುವ ಶಬ್ದಗಳೆಂದೂ ಬರೆದಿದೆ.⁴ ‘ಸ್ಥಾನಕ’ ಎಂದರೆ ಪಟ್ಟಣ, ಸ್ಥಳ, ಯೋಗ್ಯತೆ, ಗೌರವ ಎಂಬರ್ಥಗಳು.⁵

‘ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಓಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಪೊಲಿಟಿಕಲ್ ಐಡಿಯಾಸ್’ ಎಂಬ ಯು. ಯು. ಫೋರ್ಷಾಲರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ⁶ ಸ್ಥಾನ ಎಂದರೆ ‘ಸಮಸ್ಥಾನ’ವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಅದೇ ವಿಮರ್ಶಕರು ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನಾಧರಿಸಿ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು 800, 400, 200, 10ರ ಘಟಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗುಂಪುಗಳನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನೀಯವೆಂದೂ, ಚಿಕ್ಕ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ದ್ರೋಣಮುಖವೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಖಾರ್ವಾಟಿಕವೆಂದೂ, ದೊಡ್ಡ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಣವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.⁷

ಭಾರತದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕೆ. ಎ. ನೀಲಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಯವರು ಬರೆದ ‘ದಿ ಮೌರ್ಯಾಸ್ ಎಂಡ್ ಶಾತವಾಹನಾಸ್’ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ⁸ ಮೌರ್ಯರ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನ, ಅಧಿಕಾರಗಳೇನೆಂಬುದರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ. “ಸ್ಥಳೀಯ ರಾಜ್ಯಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕರಸಂಗ್ರಹಣ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಧಿಕಾರವು ಸ್ಥಾನಿಕರ ಕೈಕೆಳಗಿತ್ತು. ‘ಗೋಪ’ರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಐದರಿಂದ ಹತ್ತು ಹಳ್ಳಿಗಳ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರವು ‘ಗೋಪ’ರ ಕೈಕೆಳಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ‘ಗೋಪ’ರುಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ಸ್ಥಾನಿಕರಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಾನಿಕರು ‘ಸಮಹರ್ತ’ರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸಮಹರ್ತರು ‘ಪ್ರಾದೇಶಿಕ’ರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.” ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗೆ ‘ಗ್ರಾಮಣಿ’ಯೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.⁹ ಹಳ್ಳಿಯ ಹಿರಿಯ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ‘ಗ್ರಾಮವೃದ್ಧ’ರೆಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು.¹⁰ ಈ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದಾಖಲೆಯು ‘ಸ್ಥಾನಿಕ’ನೆಂದರೆ ಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿ, ಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ಪ್ರಾಂತ್ಯ, ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಿಸಿ ಕೊಂಡ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವ್ಯಾಪಕತೆವುಳ್ಳ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ಮಧ್ಯಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ‘ಸ್ಥಾನ’ ಪದವು ರಾಜಕೀಯ ಘಟಕವನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಎಂಬುದೂ ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

‘ಉಡುಪಿ’ಯ ಸರೋವರದ ಹತ್ತಿರ ದೊರಕಿದ ಶಾ.ಶ. ವರ್ಷ 1397ರ [ಕ್ರಿ.ಶ. 1475] ಶಿಲಾಲೇಖವು¹¹ ‘ಎಲ್ಲೂರು ಕುಂದ ಹೆಗ್ಗಡೆ’, ‘ಕಾಪು ಮರ್ಡ್ಡ ಹೆಗ್ಗಡೆ’, ‘ಸಿಮಂತೂರು ಕಿಂನಿಕ ಸೇಮಿತ’ ಮತ್ತು ‘ಯೆರಡು ನಾಡ ಚಱುಟರು’ - ಇವರೊಳಗಾದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ಆಡಳಿತಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ‘ಸ್ಥಾನ’ಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಯೆ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನದವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಿಯಿಂದ ಬರೆದುಕೊಂಡ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ಧರ್ಮ... ಯೆಲ್ಲರು ಕಾಪು ಎರಡು ಸ್ಥಾನ.

ಶಾ. ಶ. ವರ್ಷ 1353ರ [ಕ್ರಿ. ಶ. 1431] ವಿಜಯನಗರದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪ್ರತಾಪದೇವ ರಾಯರ ಕಾಲದ ಶಾಸನವೊಂದು¹² ‘ಮಂಗೂರು’ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದೇವರಾಜಗಳ ಮಗ ಅಣವ್ವಗಳು ಆಳುವಲ್ಲಿ ಪಾಡ್ಯಪ್ಪ [ಪಾಂಡ್ಯಪ್ಪ] ಅರಸರಾದ ಬಂಗರಸ್ಥಾನದಲ್ಲು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಾಪು ಜನಾರ್ದನ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಶಾ. ಶ. 1421ರ [ಕ್ರಿ. ಶ. 1499] ಶಾಸನವು¹³ ‘ಕುಂದಹೆಗ್ಗಡೆ’ ಮತ್ತು ‘ತಿರುಮಲೆ ಅರಸರಾದ ಮದ ಹೆಗ್ಗಡೆ’ ಇವರೊಳಗಿನ ರಾಜಕೀಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ದಾಖಲೆಯಂತೆ ಇವರಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳು ‘ಸ್ಥಾನ’ಗಳೆಂಬುದಾಗಿ ನಮೂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಭೂಮಿಯೂ ಚಂದ್ರನೂ ಉಳಿಪಯ್ಯಂತಂಸಲ್ಲದು ಕಾಪು ಎರಡು ಸ್ಥಾನ -
ಕೂಳೊಳಗೆ ಬಂದು ಹೊಣಿಗೆ ಅಂಮರ ಅರಸು ಆನಂತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯೆಡೆಕೊಟರೆ

ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಪುತ್ತಿಗೆ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ಇದಿರಿನಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಶಾಸನವೊಂದು¹⁴ ಎಲ್ಲೂರಿನ ಕುಂದ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಪುತ್ತಿಗೆಯ ತಿರುಮಲರಾಯ ಚೌಟರು ಮತ್ತು

ಅಯಿ ಕಳದ ತಿರುಮಲರರಸರಾದ ಕಿನ್ನಿಕ ಹೆಗ್ಗಡೆ - ಇವರೊಳಗಿನ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಆ ಮೂವರು ಅರಸರ ಕೈಕೆಳಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು 'ಸ್ಥಾನ'ಗಳೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ನಮೂದಿಸಿದೆ.

ಈ 'ಸ್ಥಾನ'ದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಅಥವಾ ಒಡೆಯನು 'ಹೆಗ್ಗಡೆ', 'ಸಾಮಂತ', 'ಚೆವುಟ', 'ಬಂಗ' ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಮಧೇಯವುಳ್ಳ ತುಂಡರಸರು.¹⁵ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಥವಾ ಸೀಮೆ, ನಾಡಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ 'ಸ್ಥಾನಿಕ'ನೆಂಬುವನು ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ವಿಷಯವು ಚರ್ಚಾಸ್ಪದವೇ ಇದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ದೊರಕುವುದೂ ವಿರಳವೇ.

ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಾನ'ವೆಂಬ ಪದವು 'ದೇವಸ್ಥಾನ', 'ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥೆ' ಅಥವಾ 'ಮಠ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ನಿಘಂಟುಕಾರರು ಮಾತ್ರ ಈ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕ, ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ತಮಿಳು ದೇಶಗಳ ಶಾಸನಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಬಿಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಶಿವರಾಶಿ ಭಟನೊಡೆಯ.¹⁶ ಬಾಚಗಾವುಂಡನು ಶಿವಾಲಯ ವನ್ನೆತ್ತಿದ್ದಂ ಈ ಸ್ಥಾನದೊಡೆಯ ಸೋಮರಾಶಿ.¹⁷ ಕೋಟೀಶ್ವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಪ್ರಮುಖ ಪದಿನಂಟು ಸ್ಥಾನದ ಆಚಾರ್ಯರುಂ.¹⁸ ಶಾಂತಿನಾಥ ಘಟಕಸ್ಥಾನ ಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯ ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ.¹⁹ ತ್ರಿಭುವನ ಕರ್ತಾರ ಸ್ಥಾನಮಂ ಆಳುತ್ತಿರೆ.²⁰ ಆ ದೇವಿಯರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯರಾದ.²¹ ಆದಿತ್ಯ ಭಟರರ ಸ್ಥಾನವು ವರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೆಟ್ಟು ಸಲಿವರೆ ಸಮರ್ಥರನ್ನು ಗೋಕರ್ಣ ಪಂಡಿತ ಭಟರಗ್ಗೆ ಸರ್ವ ಬಾಧಾ ಪರಿಹಾರಂ ಕಾಲಂಕಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿರೀ ಸ್ಥಾನಮನಾಳ್.²² ಶ್ರೀಮತ್ತೋಮೇಶ್ವರಪಣ್ಣಿ ತದೇವಗ್ಗೆ ಶ್ರೀಮದರಿಕೇಸರಿ ದೇವರು ಕಾಲಂಕಟ್ಟಿ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕದಿಂ ಪ್ರಧಾನರುಮಿಟ್ಟು ನೈಷ್ಠಿಕ ಸ್ಥಾನಂ ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವಭುಕ್ತಿಯೊಳು ನಡವ.²³

ತುಳುನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳೂ ಈ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನೇ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಯೊದೇವರ ದೇವಸ್ಥದ ಕುಡಿತಟಿಯೊಳಗೆ ಯೊ

ಸ್ಥಾನದ ಮೂಲದವರ ಮೇಲೆ ಯಿಳಿದತ್ತ ಕಳದಡೆ²⁴

ಯೊಸ್ಥಾನದ ತಂತ್ರಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳು ತಪ್ಪದೆ

ಅಯನದ ಅವಭೃತ್ತು ಸ್ಥಾನದ ಮುಟ್ಟಿ

ತಾನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಂಗಳ ಮಾಡದಡೆ ಹತ್ತುವರೆ ದಂಡ.²⁵

ಯೊ ಸ್ಥಾನದೊಳಗೆ ಅರೆಕಿತ್ತಡೆ ಐವತ್ತು ನೆ-

ರೆ ಕಿತ್ತಡೆ ನೂರೊಂದು ದಂಡ.²⁶

ಅಜನಾರ್ಡ್ಡನ ದೇವರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಚಂದ್ರಾರ್ಕಸ್ಥಾನಿಯಾಗಿ.²⁷

ಶ್ರೀ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿ ತನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ಥಾನವನು ಊರ್ಜಿತವ ಮಾಡುವಾಗ²⁸

ಇಧಂಮ್ನವಮಾಚಂ-

ದ್ಯಾರ್ಕ ಉಳಷ್ಟುದಿನಪರಿಯಂತರ

ತಪ್ಪದೆ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ನಡವ ದೇ-

ಶಾಧಿಪತಿಯೂ ಸ್ಥಾನದ ಕರ್ತರು ನೆ-

ಡಸಿ ನನಗೆ ಪುಣ್ಯವ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು²⁹

ಶಿವಳಿಯ ಮೂಡಲ ನಿಡುಂಬುರ ಗ್ರಾಮದ ಮಧ್ಯದ ಉಡುಪಿನಸ್ಥಾನದ

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣದೇವರಿಗೆ ನಡವ^{29a}

ಮೇಲಿತ್ತ ದಾಖಲೆಗಳ ಆಧಾರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ 'ಸ್ಥಾನ' ಎಂದರೆ 'ದೇವಸ್ಥಾನ' ಅಥವಾ 'ಮಠ'; ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿ, ಅಧಿಪತಿ ಅಥವಾ ಒಡೆಯನು ಸ್ಥಾನಿಕನು, ಸ್ಥಾನಪತಿಯು, ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷನು, ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯನು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ಥಾನದ ಕರ್ತನು ಎಂಬ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಬಹುದು.³⁰ ಈ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು, ಅನುಮಿತವನ್ನು ನಮಗೆ ದೊರಕುವ ನೂರಾರು ಶಾಸನಗಳು ಅನುಮೋದಿಸುತ್ತಲಿವೆ.

ಸ್ಥಾನಿಕ ಬೊಪ್ಪ ಜೀಯಾ.³¹ ಮೂಲಸ್ಥಾನಕೋಡಿಯ³³ ಸ್ಥಾನಿಕ ಚಂದ್ರಭೂಷಣ ಪಂಡಿತ.³² ನೂಣಿಪ್ಪತ್ತು ಸ್ಥಾನಿಕರು.³³ ಅಮೃತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಪೊನ್ನ ಜೀಯನ ಮಗ ಚೌಡಜೀಯ.³⁴ ಶ್ರೀಬಾಚೇಶ್ವರ ಸ್ಥಾನಿಕ ಜಕಜೀಯ.³⁵ ಸದಾಶಿವದೇವರ ಪುತ್ರ ಶಿವಶಕ್ತಿ ದೇವರು ನೀಲೇಶ್ವರದೇವರ ಸ್ಥಾನಿಕ ಬಮ್ಮಜೀಯ.³⁶ ಸ್ಥಾನಿಕ ಮಧುರವರು.³⁷ ಸ್ಥಾನಿಕ ತ್ರಿಭುವನಕರ್ತಾರ ಭಟಾರ.³⁸ ಸಂಗೇಶ್ವರದೇವರ ಸ್ಥಾನಿಕ ಕಣಪ್ಪ.³⁹ ಸ್ಥಾನಿಕ ಸಂಕಯ್ಯ.⁴⁰ ಮಾಚನಕಟ್ಟಿದ ಹರಿಪಿಜೀಯನ ಮಗ ಸ್ಥಾನಿಕ ನಾಗದೇವ.⁴¹ ಸ್ಥಾನಿಕ ತಮ್ಮಳಿಯ.⁴² ಬಾಚಜೀಯನ ಮಗ ಸ್ಥಾನಿಕ ಗುರಪ್ಪ.⁴³ ಆರುಬಾಗಿಯ ಸ್ಥಾನಿಕರುಂ.⁴⁴ ಸ್ಥಾನಪತಿ ದಿವ್ಯ ತಪೋಧನ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ.⁴⁵ ಉಂಕೇಶ್ವರದೇವರ ಸಾನಪತಿ ಸರ್ಬೇಶ್ವರಪಂಡಿತ.⁴⁶ ಕಬೇರೇಶ್ವರ ಸ್ಥಾನಪತಿಗಳಷ್ಟು ಶ್ರೀಮದ್ವೇವರಾಶಿ ಪಂಡಿತ.⁴⁷ ಸಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರ ಸ್ಥಾನಪತಿಯ ಮಗ ರಾಮದೇವ.⁴⁸ ಸ್ಥಾನಪತಿ ಮೂಲಸ್ಥಾನದೇವರ ಕರ್ತಾರ ಜೀಯ ಪುತ್ರ ಈಶಾನ್ಯಪಂಡಿತ.⁴⁹ ಮೂಲಸ್ಥಾನದೇವರ ಸ್ಥಾನಪತಿ ದೇವೇಂದ್ರಪಂಡಿತ.⁵⁰ ಶ್ರೀರಾಮನಾಥದೇವರ ಸ್ಥಾನಪತಿಗಳು ಕಾಳಜೀಯ, ಅಪ್ಪಜೀಯ.⁵¹ ಧರ್ಮೇಶ್ವರದೇವರ ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಪತಿ ಶಿವಶಕ್ತಿ ಪಂಡಿತರ್ಗೆ.⁵² ಸ್ಥಾನಪತಿ ಉತ್ತಮಜೀಯ⁵³ ಸ್ಥಾನಪತಿ ದೇವೇಂದ್ರ ಪಂಡಿತ.⁵⁴ ಕಳಕಟ್ಟಿಯ ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯ ದೇವರಾಶಿ ಗುರುಗಳ ಮಕ್ಕಳು.⁵⁵ ಹಂಚೆಟೆಯ ಪಟ್ಟಣದ ಮಹಾಘಟಿಕ ಸ್ಥಾನನೊಳಂಬೇಶ್ವರದ ದೇವರ ಆಚಾರ್ಯ ರಾಜಗುರು ಅನಂತದೇವ.⁵⁶ ಸೇಂಬನೂರ ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯ ಶಾಂತೀಶಯನಪಂಡಿತ.⁵⁷ ಶಾಂತಿನಾಥ ಘಟಿಕ ಸ್ಥಾನಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯ ಭಾನುಕೀರ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ.⁵⁸ ಕೋಟೇಶ್ವರ ಮೂಲಸ್ಥಾನಪ್ರಮುಖ ಪಡಿನೆಂಟು

ಸ್ಥಾನದಾಚಾರ್ಯರುಂ.⁵⁹ ಸ್ಥಾನಾಚಾರ್ಯ ವಾಮಶಕ್ತಿದೇವ.⁶⁰ ಶ್ರೀಪತಿಯರ್ ಸ್ಥಾನತ್ತಾರ್.⁶¹ ಮಲಿಕಾರ್ಜುನದೇವರ ಸ್ಥಾನಾಪತುಲು.⁶²

ತುಳುನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗಲೂ ಮೇಲಿನ ತೀರ್ಮಾನವೇ ಸೃಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂಡುಕೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕ್ರಿ. ಶ. 1293ರ ಶಾಸನವು⁶³ ಅಲ್ಲಿಯ ಲೋಕೇಶ್ವರದೇವರ ಸ್ಥಾನಪತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಾಂತಾವರದ ಕಾಂತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಾಸನವು ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಗ್ರಾಮದ 'ಮುನೂರ್ವರ್'ನೂ ಇತರರನ್ನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.⁶⁴

ಶ್ರೀಮತು ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಅರಿರಾ-
ಯ ವಿಬಾ[ಡ]ಭಾಸೆಗೆ ತಪ್ಪುವ ರಾಯರ ಗಂಡ ಶ್ರೀ ವೀ-
ರ ಹರಿಯಪ್ಪ ಒಡೆಯರ ಪ್ರಧಾನಂ ಹಡಪದ ಗೌತ-
ರಸರು ಮಂಗಲೂರರಾಜ್ಯಂ ಗೈಲುತ್ತಮಿದ್ದು ಸರ್ವಧಾರಿ ಸ-
ಂವತ್ತರದ ವಿಷಭಮಾಸ ಳನೆಯ ಮಂಗಳಬಾರದಂದು ಕಾಂ[ತ್ರ]ರದ
ದೇವಾಲ್ಯದ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಗ್ರಾಮದ ಮುನೂರ್ವರಂ ಹೊರಹಿನವರು-
ಂ[ಬಾ]ಯ್ಯ ಸೇ[ನಾ]ಕಾವನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವೃತ್ತಿಕಾರ ಮಾ[ದ]ಡರು ಮ-
ರುಮಡೆಯರು [ವಿ]ಕಿರಾಳುವರನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬರಸಿದ ಸಿ-
ಲಾಶಾಸನದ ಕ್ರಮವೆಂತಂದಡೆ.....

ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕಿನ ಫಲಿಮಾರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ವಿಷ್ಣುದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1401ರ ಶಾಸನವು⁶⁵ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋದುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ಶಾಸನವು 'ಶಿವಾಲ್ಯದ ಸ್ಥಾನಪತಿ'ಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಶಖಿವ -

ರುಷ - ೧೩೨೩ನೆಯ ವಿಷುಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಸುದ್ದ ೨

ಆದಿ ಶ್ರೀಮಂಮ-

ಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ರಾಜಪರಮೇಶ್ವರ ಶ್ರೀವೀರಹರಿಯ

ಪೊಡೆ.....

5 to 23 damaged

.....ಯಿಕ್ಕಿದ ದೋಷ ಅಶಿವಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಾನಪತಿ.....

ವಿಚಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1405ನೇ ವರ್ಷದ ಬಾರಕೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆಕಿದ ವಿಜಯನಗರದ ಎರಡನೇ ಬುಕ್ಕರಾಯನ ಕಾಲದ ಶಾಸನವು⁶⁶

ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನವು 'ಸ್ಥಾನಪತಿ' ಮತ್ತು 'ಸ್ಥಾನಿಕ'ರ ಉಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಡು ಪದಗಳೂ ಸಮಾನಾರ್ಥವುಳ್ಳವುಗಳೆಂದೂ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸ್ಥಾನಿಕ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಪತಿ ಎಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಬಾರಕೂರ ಹತ್ತು ಕೇರಿಯ ಸ್ಥಾನಪತಿ ಚಿಕ್ಕಣನು ಬಿ[ಂ]ನ್ನಹಂ-
 ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಆ ಬುಕ್ಕಮಹಾರಾಯರ ನಿರೂಪದಿಂದ ಶ್ರೀಮಂ[ಂ]ನ್ಯ ಹಾಪ್ರಧಾನಂ
 ಗೋವೆಯ ಬಾಚಂ-
 ಣಗಳು ಬಾರಕೂರರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಿಜೆಯಮಾಡಿ ಆ ಬಾರಕೂರ ಪಟ್ಟಣದ
 ನಖರಹಂಜಮಾನಮುಂ-
 ತಾದ ಹತ್ತು ಕೇರಿಯ ಹಲರ ಸೆಟಿತನದ ಆ[ಂ]ನ್ಯಮಾ[ಂ]ನ್ಯಸ
 ಮಯ ಸಂಕೇತವನೂ ಮಹಾಬಳದೇವರ-
 ಳು ಕೆಡಿಸಿದರಾಗಿ ಆ ಹತ್ತುಕೇರಿಯ ಹಲರಿಗೆ ಬುಕ್ಕಮಹಾರಾ
 ಯರು ಮಂಣಮಾ[ಂ]ನ್ಯ ಹೊಂ-
 ನ ಜವಳಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಹೆರವರಿಗೆ ಆ ಬಾಚಪ್ಪಗಳು ನಡಿಸಿ
 ಕೊಟ್ಟ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ನರಹಾಡಿಗಾವಳಿಯ ಚತುಸೀ
 ಮೆಯ ವಿವರ

.....ಯಿಂತ್ತೀ ಚತುಸೀಮೆಯಿಂದೊಳಗುಳ ಹರವರಿಯಿಂದ
 ಹಂನಮಂಣ[ಮಾ] [ಂ]ನ್ಯದ ಭತ್ತ
 ಮೂಡೆ ೨೫೦[ಹೊ]ಂನ ಜವಳಿಗೆ ಮೇಲಾ[ಎ]ದ ಗ⁵⁰ ಬಾರಕೂರ
 ಮೂಱು ಸ್ಥಾನಿಕ ಪರಿವಾರ ನಾರಣದೇ
 ವರಿಗೆ ಪಾತ್ರಭೋಗಕ್ಕೆ ಧಾರೆಯನ್ನು ಎಱದು ಮರ ದೇವಣ
 ವ ಸಂಬಿಟುಕೊಟುಕಂ...

.....ಹೊಂನು ಪರಿವಾರಕ[ರಾ ದ] ದೇವಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪಾತ್ರಭೋಗಕ್ಕೆ ಪಡಿ

ಮೈವನು ನಾರಾಯಣ ದೇವರಿಗೆ.....

ಕುಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1406ರ ಶಾಸನವು^{66a} ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ದಾನದತ್ತಿಯ ವಿಚಾರ ತಿಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಯೂ ಬಂಗರವಾಡತನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಮಾಡಿಸಬಹರು.

ಮಂಗಳೂರಿನ ಮುಗರುನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 15ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲಾಲೇಖವು⁶⁷ ಬಂಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಎಲ್ಲಾ ಸೇವಕವರ್ಗದ

ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆಯಾಯ ವರ್ಗವು ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದಂಡಶಾಸನದ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ಥಾನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷನೂ [ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷನೂ] ಕರ್ತವ್ಯಬಾಹಿರನಾದರೆ ದಂಡವನ್ನು ತೆರಬೇಕಿತ್ತು.

ಆಸ್ಯ-

ಮಕಾಲಕಾಲಗಳಲ್ಲು ತಾಮಾಡುವ ಕ್ರಮಂಗ-
 ಳ ಮಾಡದಡೆವೊಂದು ಧಾರೆ ಕೀಳ್ನಾಂತಿ ಕಾಲಕಾಲದಲು
 ತಾನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳ ಮಾಡದಡೆವೊಬ್ಬ [ಗೆ]ಅರೆದಂ-
 ಡ ಪಾದಮೂಲದವರು ನಿವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಕ್ಕುವ ಅಕ್ಕಿ ಹೊತ್ತುವ ತ
 ಪ್ರಿದಡೆ ಕುಂದಿದಡೆ ದಿನದಿನ ನಡವ ಕಥಾಮಾಲೆ[ಯ]
 ಯಿಷ್ಟನೂದಿನಾಯನೋಡಿ ಹೇಳದಿದ್ದಡೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಅಯಿದು
 ವರೆದಂಡ ಯಿವ ನಿತ್ಯದ ಸೇನೆ ಬರೆಯದಡೆ ಹತ್ತುವರೆ ದಂಡ.

ಶಾ. ಶ. ವರ್ಷ 1397ನೇ [ಕ್ರಿ. ಶ. 1475] ಮನ್ಮಥ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕದಿರೆಯ ಜೋಗಿಮಠದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ⁶⁸ ಮಂಗಳೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ವಾಗಿದ್ದ ಕದಿರೆಯ ಸ್ಥಾನಿಕರೂ ರಾವಳಪಳಿಯ, ಗಣಪನಾಳುವ, ರಾಯರ ಸೇನಬೋವ ಮತ್ತು ಗೊಮ್ಮ ಸೇನಬೋವರೆಂಬ ನಾಲ್ವರು ಸೇನಬೋವರೂ ಏಕಸ್ಥರಾಗಿ⁶⁹ ಜೋಗಿಮಠದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ನಾಥಪಂಥದ ಮಂಗಳನಾಥ ಒಡೆಯರಿಗೆ⁷⁰ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನಮಾಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಮಂಗಳೂರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಸ್ತನವಹ
 ಕದಿರೆಯ ಸ್ಥಾನಿಕರು ರಾವಳಪಳಿಯ[ನು]ಗಣಪಂಣಾಳುವ
 ರಾಯರ ಸೇನ ಬೋವನು ಗೊ-
 ಮ್ಮ ಸೇನಬೋವನು ಯಿಂತೀ ನಾಲ್ವರು ಸೇನಬೋವರೂ
 ತಮ್ಮೊಳೇಕಸ್ಥರಾಗಿ ಮಂಗಳನಾಥವೊಡೆಯ-
 ರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭೂಮಿಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದ ಕ್ರಮವ[ಂ]ತಂದರೆ
ಕದಿರೆ-
 ಯಾ ಸುದ್ದ ಸಿವ[ಸ್ತ]ನದಲಿ ಬಾಳುರೆಲ್ಲಕ್ಕು ರಾವಳಪಳಿಯ[ರು]
 ನಾಲ್ವರು ಸೇನಬೋವರು ಅಂತು ಅಯಿವರು ಆ ಭೂ
 ಮಿಯನೂ ಧಾರಾಪೂ[ರ್ವಿ]ಕೆವಾಗಿ ಧಾರೆಯೆಟೆದು ಕೊಟ್ಟೆವು.

ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎರ್ಮಾಳು ಜನಾರ್ದನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಹದಿನೈದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನವು⁷¹ ತಿರುಮಲರಸರಾದ ಮಾರಂಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರ 'ಒಡಂಬಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಹಲರ ಸಾವಿರ ಸಂಮತದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಬಳಿಯ [ಪ್ರಾ]ರ್ಮಣ

ಸೇನಪನನ ಅಳಿಯ ಗಣಪಣ... ಯಿಯೂ ತನಗೆ ಪುಣ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ| ವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಾಸ ಸಲುವ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ದಿನಕ್ಕೆ ಜನಾರ್ದನದೇವರ ಅಲಂಕಾರ ಸಹ ರಂಗವೂಚೆಯನ್ನೂ ಹೊಜುಗಣ ಬಲಿಕಲ್ಲತನಕ ಸಾಲು ನಿವೇದ್ಯದಿಂದಯೆ ಕಂಡ ದೀವಿಗೆ' ಮೂಲಕ ಮಾಡಿಸಲು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಷಯ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.⁷² ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ 'ದೇಶಾಧಿಪತಿಯೂ ಸ್ಥಾನದ ಕರ್ತರೂ ನಡೆಸಿ' ಬರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ನಮೂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. 1455ರ ಕುಂದಾಪುರದ ಹಾಲಾಡಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನವು⁷³ ವಿಚಾರಣೆಯವಿದೆ. ಹಾಲಾಡಿಯ ನರಸಿಂಹದೇವರಿಗೆ ಕೆಲನಾಡಿನ ದೇವ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಎಂಬವರು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಾನಿಕತನವನ್ನು ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ನಂಬಿಯ ವಶ ಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಈ ನಂಬಿಯು ಮಾದಣ ಹನಂಬಿಯ ಮಗನಾದ ಕೃಷ್ಣ ಹನಂಬಿ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ನಂಬಿಗೆ⁷⁴ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ಸಪ್ತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕೊಲ್ಲೂರು ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ದೇವಸ್ಥಾನದ 'ಸ್ಥಾನದ ಕರ್ತರು' ಅಥವಾ ಒಡೆಯರು ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಶಾ. ಶ. ವರ್ಷ 1404 [ಕ್ರಿ. ಶ. 1482]ರ ಶಾಸನವು⁷⁵ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರು ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿ... ಪಾದಪದ್ಮಾರಾಧಕರು ಯಮ ನೈ-
ಮಾಸನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ[ಪ್ರ]ತ್ಯಾಹಾರ[ಧ್ಯಾನ]ಧಾರಣಸಮಾಧಿ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋ
ಗಾನುಷ್ಠಾನ ಸಂಪನ್ನರುಮಪ್ಪ ಸಿಂಗ ಒಡೆಯರು ಕಂದಮೂಲಫಲಕ್ಷೀರಾ-
ಹಾರದಿಂದಾ... ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅಧಿದೇವತಿಯಾಗಿದಂಥಾ ಆದಿಶಕ್ತಿ ಜೋ-
ತಿರ್ಲಿಂಗ ಪ್ರಕಟ] ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದಂಥಾ ಕೊಲ್ಲೂರ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ

ದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನ-

ದೊಳಗೆ... ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಯ ಕಾರುಣ್ಯವರಪ್ರಸಾದದಿಂದ
ಶ್ರೀಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿ ತನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ಥಾನವನು ಊ-
ರ್ಜಿತವ ಮಾಡುವಾಗ.....

ಭೂಮಿಯಿಂದ ಶ್ರೀಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಗೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಒಂ.....
೦ ನಡದುಬಹ ಅಕ್ಕಿ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ತರು ಸಿಂ-
ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರು ಮಠಕ್ಕೆ ಮು ೨ ಗದ್ದೆಗೆ ನಡದು ಬಹ ಅಕ್ಕಿ ಮು...
ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರು ಶ್ರೀಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಮುಜುಹೂತ್ತಿನ ಶ್ರೀಬಲಿಗೆ
ಮಾಡಿದ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವಿವರ ಮೇಲುಶಾಂತಿ ಕೀಳುಶಾಂತಿ ಬಲಿದೇವರ ಹೊಜುವ
ಬ್ರಹ್ಮಣ ಸಹ ಆಂತು ಮುವರು
ಅಡಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಳು.....

ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಂಡಮಿ ಎಂಬ ಊರಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಶಿಲಾಲೇಖ⁷⁶ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1560ರಲ್ಲಿ ಆ ಊರಿನ ದೇವರಾದ ಮಣಿದೇವರಿಗೆ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆ, ಸೇವೆ ಮತ್ತು ನಂದಾಬೆಳಕು ಸಹವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ದಾನದತ್ತಿಯ ವಿಷಯ ನಮೂದಿಸಿ, ಈ ದಾನವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಐದು ಸ್ಥಾನಿಕರು ಒಪ್ಪಿ ಮಾಡಿದುದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ಥಾನಿಕರ ಯಿವರು ಒಪ್ಪಿ ಬರಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ತಳದ ವಿವರ :

ಕಾರ್ಕಳದ ಎರಡನೇ ಬೈರವೇಂದ್ರನೇಂಬ ಬೈರಸ ಒಡೆಯನ ಕಾಲದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1586ರ ಶಾಸನವು⁷⁷ ಅಲ್ಲಿಯ ಚತುರ್ಮುಖ ಬಸದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ, ಆ ಬಸದಿಯ ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾನಿಕರ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕುಟುಂಬಗಳು ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ನಿಯಮಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಯಾವತ್ತೂ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾನಿಕನೆಂದರೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ ದೇವರಿಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಆತನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದೂ ಆದುದರಿಂದಲೇ ಆತನು ದೇವರ ಸ್ಥಾನಿಕನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವುದೆಂದೂ ವಿಶದವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಎಂದೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಜಾತಿ ಅಥವಾ ಪಂಗಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕರಾಗಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅರ್ಚಕರೂ ಆಗಿ, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಒಡೆಯರಾಗಿ ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಸ್ಥಾನಿಕವೆಂಬ ಅಧಿಕಾರ ಪದವು ಜೈನ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಮತ್ತು ಶೈವ ಈ ಮೂರು ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಚರಿತ್ರೆಯ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲೂ 'ಸ್ಥಾನಿಕ'ವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಊಳಿಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪರಿಚಾರಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. 'ಸ್ಥಾನಿಕ'ವೆಂಬುದು ಜಾತಿಯ ಹೆಸರಾಗದೆ ಅಧಿಕಾರದ ಹೆಸರಾಗಿಯೂ ಮಾನಮರ್ಯಾದೆಯ ಗುರುತಿನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ.⁷⁸

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೇವಕವರ್ಗ :

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಾಗಲೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಾಗಲೀ ದೇವಾಲಯವು ಸಮಾಜದ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದ ಸಂಗತಿಯು ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾದುದು. ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದೊರಕಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸೇವಕವರ್ಗದ ಸಂಖ್ಯೆಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಂತಿದೆ.⁷⁹ ತುಳುನಾಡಿನ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸೇವಕವರ್ಗವು ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

'ಅಡಿ'ಗಳು⁸⁰ ಮತ್ತು 'ಆಸ್ರಣ'ರು⁸¹ [ಆಸ್ರಣರು] :

ಅಡಿಗಳೆಂದರೆ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವರೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಶಿಲಾಲೇಖವು⁸² 'ಪೂಜೆಮಾಡುವ ಅಡಿಗ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅಡಿಗ'ವೆಂಬ

ಕುಲನಾಮವು ತುಳುನಾಡಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದು ಈ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಬಂದುದನ್ನೆಬಹುದು. ನಮ್ಮ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವವರು ಆಸ್ತ್ರಣ [ಆಸ್ತ್ರಣ]ರೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಪುತ್ತೂರಿನ ಮಹಾದೇವರ ದೇವಾಲಯದ ಆಸ್ತ್ರಣರು ಕ್ರಿ. ಶ. 1431ರಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ಒಂದು ಶಿಲಾಲೇಖವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.⁸³ ಕೋಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1562ರ ಶಿಲಾಲೇಖವು⁸⁴ ವಿಷ್ಣು ಆಸರಣನ ಮಗ ನಾರಾಯಣ ಆಸರಣ, ಕೇಶವ ಆಸರಣನ ಮಗ ನಾರಾಯಣ ಆಸರಣ, ರಾಯದ ಆಸರಣನ ಮಗ ಕೃಷ್ಣಮಾಸರಣ - ಇವರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನವು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆಸ್ತ್ರಣನು 'ತಾನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳ ಮಾಡದಡ ಒಂದು ಧಾರ ದಂಡ'ವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು ಎಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.⁸⁵ ಈ ದೇವತಾರ್ಚನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗವಿದ್ದಂತೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ - ಮೇಲುಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ಕೀಳುಶಾಂತಿ.⁸⁶ ಮೇಲುಶಾಂತಿಯ ಕೆಲಸವು ದೇವರ ಬಿಂಬವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಗರ್ಭಗೃಹದೊಳಗೆ ಪೂಜೆಮಾಡುವ ನಿಯಮವನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ಅಡಿಗಳು ಅಥವಾ ಆಸ್ತ್ರಣರು ಮಾಡುವರು. ಕೀಳುಶಾಂತಿ ಎಂದರೆ ದೇವಾರ್ಚನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ನೀರನ್ನು ತಂದೊದಗಿಸುವುದು, ಸಮರ್ಪಣೆಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ತಯಾರಿಸುವುದು, ಬಲಿದೇವರನ್ನು ಹೊರುವುದು, ಮಂಗಳಾರತಿಗೆ ತಯಾರು ಮಾಡುವುದು, ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಹಲವು ಶಿಲಾಲೇಖಗಳು ಕೀಳುಶಾಂತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1386ರ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕದಿರಿಯ ಶಾಸನವು 'ಮಂಜೇಶ್ವರ ದೇವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಕೀಳಾಂತಿಯ ಬೆಟ್ಟು'ನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ.^{86a} ಮಂಗಳೂರಿನ ಮುಗುರುನಾಡಿನ ಬಂಕೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಶಿಲಾಲೇಖ⁸⁷ 'ಕೀಳಾಂತಿ ಕಾಲಕಾಲದಲು ತಾನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳ ಮಾಡದಡವೊಬ್ಬ[ಗೆ] ಅರೆದಂಡ'ವೆಂಬುದಾಗಿ ನಮೂದಿಸುತ್ತದೆ. ಉಡುಪಿಯ ನೀಲಾವರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಶಾಸನವು⁸⁸ 'ನೀರುವಾರ'ದ ದುರ್ಗಾರ್ಭಗವತಿಯ ಕೀಳುಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕೊಲ್ಲೂರು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1482ರ ಶಿಲಾಲೇಖವು⁸⁹ ಸೇವಕತನದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರ್ತರು ಸಿ[ಂ]ಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರು ಮಠಕ್ಕೆ ಮು ೨ ಗದ್ದೆಗೆ ನಡದುಬಹ ಅಕ್ಕಿ ಮು.

ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರು ಶ್ರೀಮೂಕಾಂಬಿಕಾದೇವಿಗೆ ನಿತ್ಯಮುಟ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ಶ್ರೀಬಲಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಟ್ಟಳೆಯ ವಿವರ ಮೇಲುಶಾಂತಿ ಕೀಳುಶಾಂತಿ ಬಲಿದೇವರ ಹೊಟ್ಟುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಹ ಅಂತು ಮುವರು ಅಡಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಬಾಳು

ಮೇಲಿನ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದವರ ಹೆಸರುಗಳು ಅವರವರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬೀ ವಿಚಾರವು ಗಣನೀಯವಾಗಿದೆ. 'ವಿರೂಪಾಕ್ಷರಾಯರ' ಒಪ್ಪ⁹⁰, ಪಂಡರಿದೇವ

ಒಡೆಯರ ಒಪ್ಪ⁹¹, ಸಿಂಗಪ್ಪ ಒಡೆಯರ ಒಪ್ಪ⁹² ಬಂಕಿ ಅರಸರು ಹೊನ್ನೆ ಕಂಬಳಿಯರ ಒಪ್ಪ⁹³, ಸಂಕು ಸಾವಂತರ ಒಪ್ಪ⁹⁴, ಬಕ್ಕಿ ಹೆಗ್ಗಡೆಯರ ಒಪ್ಪ⁹⁵, ಹೊನ್ನಪ್ಪ ಹೆಗ್ಗಡೆಯರ ಒಪ್ಪ⁹⁶, ತಿರುಮಲಕ್ಕ ದೇವಿಯರ ಒಪ್ಪ⁹⁷, ಸಂಕನಾಯಕರ ಒಪ್ಪ⁹⁸ ಯೆರಡು ಕೋಲಬಳಿಯ ಒಪ್ಪ⁹⁹

ತಂತ್ರಿಗಳು¹⁰⁰ : ಇವರು ದೇವಸ್ಥಾನದ ತಂತ್ರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು, ಇದೂ ಉದ್ಯೋಗ ವಾಚಕಪದ. ಇಷ್ಟರತನಕ ದೊರಕಿದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಾಂತಾವರದ ಶಿಲಾಲೇಖವು ತಂತ್ರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಜಯಾಭ್ಯುದಯ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕ ವರುಷ
 ೧೭೩೧ನೆಯ ವರ್ತಮಾನಕ್ಕೆ ಸಲುವ ವಿಭವ ಸಂವ-
 ತ್ನರದಲ್ಲು[ಕ್ರು]ಂಪಣಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆ ಪ್ರಕಾರ ರೇವ-
 ನಷಾ ಸಾಹೇಬರರ ಅಧಿಕಾರದಲು ಯೀ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಜೀ-
 ನೋರ್ಧಾರದ ಸಂ[ಬ]ಂಧ ಶ್ರೀ ಕಾಂತೇಶ್ವರ ದೇವರ ಲಿಂ[ಗ]
 ರೂಪದಾರಭ್ಯ ಶಿಖರಪರಿ[ಪ]ಯಂತ್ರ ಹೊಸ್ತಾಗಿ
 ಕ್ರೋಧನ ಸಂವತ್ಸರದಾರಭ್ಯ ಯೀ ವಿಭವಸಂವ-
 ತ್ನರದ ಮಾಘ [ಶು] ೧೪ ವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಸಂಪೂರ್ಣವಾ-
 ಗಿ ಯಿಚಿಲ [ರಾ]ಯ ನಾರಾಯಣ ತಂತ್ರಿಗಳು¹⁰¹ ಬ್ರ-
 ಂ[ಹ್ಮ]ಕಲಶ ಮಾಡಿ¹⁰² ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷಣೆ¹⁰³ ಆಯಿತು.

ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮುಗರುನಾಡಿನ ಬಂಕೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಶಾಸನಪ್ರಕಾರ¹⁰⁴ 'ಯೀ ಸ್ಥಾನದ ತಂತ್ರಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳು ತಪ್ಪದೆ ಅಯನದ ಅವಭ್ಯತ್ನುಸ್ಥಾನದ ಮುಟ್ಟಿ ತಾನು ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಗಳ ಮಾಡದಡೆ ಹತ್ತುವರೆ ದಂಡ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಪಾದಮೂಲಿಗಳು¹⁰⁵ : ಹಲವು ಶಾಸನಗಳು ದೇವಸ್ಥಾನದ 'ಪಾದಮೂಲಿ'ಗಳ ಹಾಗೂ 'ಪಾದಮೂಲ'ದವರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. 'ಪಾದಮೂಲಿ'ಯೆಂದರೆ ದೇವರ ಪಾದವೇ ಮೂಲವಾಗಿರುವವನೆಂದೂ ದೇವರ ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನೆಂದೂ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. 'ಪಾದಮೂಲ'ವೆಂಬುದು ಗೌರವಕ್ಕೆಡೆಗೊಟ್ಟು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವಾಚಕ ಪದವಿದು.¹⁰⁶

ಬಾರಕೂರಿನಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಒಂದು ಶಿಲಾಲೇಖವು¹⁰⁷ ಪಾದಮೂಲಿಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ. 'ದೇವಕಾರಿಯ್ಯವನು ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಹರಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಬ್ಬರು ದೇವ

ಸ್ವದಕಾ[ಹು]ರ[ಕ್ಷಿ] ಇಬ್ಬರು ಪಾದಮೂಲಿಗಳದರ
 ತೆಂಕಣ ಕೋಟಯಲಿ ಹರಿಹರ ಸೆಟ್ಟಿ 2000
 ಸಾವಿರ ತೆಂಗಿನಸಸಿ ಇಕ್ಕುವ ಠಾವನು ಮೂಲವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು'

ಪಾದಮೂಲಿಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಇನ್ನಿತರ ಶಾಸನಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಯಿ ದೇವರ ದೇವಸ್ಥದ ಕುಡಿತಟಿಯೊಳಗೆ ಯಿ ಸ್ಥಾನದ ಪಾದ-
ಮೂಲವವರ ಮೇಲೆ ಯಿಳಿದತ್ತ ಕಳದಡೆ ಬೆಟ್ಟಂದ...¹⁰⁸

ಪಾದಮೂಲದವರು ನಿವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಯಿಕ್ಕುವ ಅಕ್ಕಿ ಹೊ

ತ್ತು ತಪ್ಪಿದಡೆ ಕುಂದಿದಡೆ ದಿನದಿನ ನಡೆವ ಕಥಾಮಾಲೆಯ-
ಯಿಷ್ಟನೂ ದಿನಾಯ ನೋಡಿ ಹೇಳದಿದ್ದಡೆ...¹⁰⁹

ಕೆಡುವಿಂಚೆಟ್ಟಿನವರು ಕೊಡಂಗೊಡಲವರು ಮು-

ಕ್ಕೆಲಟ್ಟಿಯವರು ಪಾದಮೂಲಂ ಕೂಡಿ ದುರ್ಗಾ ದೇ

ವಿಗೆ ಅಗ್ರವಂ ಸಲಿ-

ಸುವಂತಾಗಿ ಕಯಿಧಾರ ಎಸದು ವೃತ್ತಿಯಂ ಕೊಟ್ಟರು.¹¹⁰

ಶ್ರೀಬಲಿ-

ಬಾರದಿದ್ದಡೆ 20ರ ಹೊನ್ನ ಅರಸಿಂಗೆ ದೇವರಿಂಗೆ ಪಾದಮೂಲ ತಪ್ಪುವರು¹¹¹

ಕಲಟಿಯರು ಪಾದಮೂಲದ ಕಟಿ

ದಿದುರ್ ಬರಯಿಸಿದ ಲಿಖಿತಸಾಸನ-

ಮೆಂತೆಂದಡೆ¹¹²

ಕೆಳಲಿಗೆಯ¹¹³ ಲಖ್ವಿಪ್ಪಗಳ ಮಕ್ಕಳು[ಗ]ಣಪ-

ಂಣಗಳು ಯೆಮ್ಮಾರ್ಗಳ ಶ್ರೀ ಜನಾರ್ದನದೇವರ ಭೋಗದಲ್ಲಿ

ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ಕ್ರಮ-

ವೆಂತೆಂದಡೆ ಯೆಮ್ಮಾರ್ಗಳ ಊಜ್ಜಂತಿಯಾ ಧರ್ಮಾರಂ

ಮ[ವೆ]ರ್ಗ್ಗಡೆಯ-

ರು ಆಊರ 24 ಪ್ರಜೆ ಜನನಿಗಳು¹¹⁴ ಯೆಮ್ಮಾರ್ಗಳ ದೇವರ

ಪಾದಮೂಲಿಗಳು

ಯಿವರೆಲ್ಲರ ಸನುಮತದಿಂದ ಅವರುಗಳ ಮುಂತಾಗಿ ಆ

ಗಣಪಂ-

ಣಗಳು ಆಪಾದಮೂಲಿ ವಿಷ್ಣುನೆಲ್ಲಿ¹¹⁵ ನಾರಾಯಣನೆಲ್ಲಿ ಕೇಶ

ವನೆಲ್ಲಿ ಯಿವರು-

...[ಕ]ಯ್ಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ಪರಿಭೇದವಾಗಿ ಮೂಳಿಯ

ಹಣಸಹಿತವಾಗಿ ಕೊ-

ಟ್ಟು ಮೂಲ ಪರಿಭೇದವಾಗಿ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಂ

ಡ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿವರ¹¹⁶

ಪುತ್ತೂರ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು¹¹⁷ ಪಾದಮೂಲಿ
ಗಳಿಗಿರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಜಯಾ-

ಭೃದಯ ಶಕ ವರ್ಷ 1353ನೇ ವರ್ತಮಾನದ ವಿರೋಧಿಕ್ಕುತ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶು. 5ರಲ್ಲು ಶ್ರೀ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರಿಯಲ್ಲು ಪ್ರತಾಪದೇವರಾಯರು ಚತುಸಮುದ್ರವ ಪಾಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಿ ಹರಿಯಪ್ಪವಣ್ಣಾಯಕ ಊಡೆಯರ ನಿರೂಪದಿಂದ ಮಂಗೂರು ರಾಜ್ಯವನು ದೇವರಾಜಗಳ ಮಗ ಅಣ್ಣಪ್ಪಗಳು ಆಳುವಲ್ಲಿ ಪಾಡ್ಯಪ್ಪ ಅರಸರಾದ ಬಂಗರಸ್ಥಾನದಲ್ಲು ಪುತ್ತೂರು ಶ್ರೀಮಹಾದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲು ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕಸ್ತಾಯಿಯಾಗಿ ತಿಳುನಾಡಿಯ ನಾಡು ಗ್ರಾಮ ಮುಂತಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಗಳ ಬರಸಿದ ಶಿಲಾಶಾಸನ ಕ್ರಮ ಎಂತೆಂದರೆ..... ದೇವರ ಪಾದಮೂಲಿನ ಸುಭಂಜನ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ವರು ಪಾದಮೂಲಿಗಳ ನಿಲಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಗಳ ವಿವರ..... ಪುತ್ತೂರು ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ. ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಚತ್ರವ ನಡೆಸೂದೆಂದು ನಾಗಣ್ಣ. ಪುತ್ತೂರ ದೇವರ ನಟ್ಟೋಜ¹¹⁸ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ವರ ಪಾದಮೂಲಿಗಳ ಬಂಗರ ಮನುಷ್ಯ ಸಹವಾಗಿಪುಳಿನಾನದಿ ತೀರದಿಂದ¹¹⁹ ಬಂದ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಲಿ ಪಾದಮೂಲಿ ನಟ್ಟೋಜ ಸುಭಂಜನಗೆ ಬರಸಿಕೊಟ್ಟ ತಾಂಬ್ರಶಾಸನ ದಾರೆಪಟ್ಟಿ ಕ್ರಮ ಎಂತೆಂದರೆ..... ನಿಮ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪಾಡ್ಯಪ ಅರಸರಾದ ಬಂಗರರಿಂದ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಂಡ ಕಂಬಳ ತಿಮಾರು¹²⁰ ಮುಂತಾಗಿ ಯಿಂನೂರಯಿಪ್ಪತ್ತ ಮೂರು ವರಹದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಲು ಸಂತಾನಪಾರಂಪರವಾಗಿ ಬಾಳಿ ಅನುಭವಿಸಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಸ್ತನು ತೆತ್ತು ಬಹದೆಂದು ದಾನತ್ತ ಮಾಡಿ.....

ನರವೇರಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅಡಿಗ, ಆಸ್ರಣ [ಆಸ್ರಣ] ಮತ್ತು ಪಾದಮೂಲಿ - ಇವರು ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತವಾದ ಒಂದು ವರ್ಗ ಎನ್ನಬಹುದು.¹²¹

ಭಂಡಾರಿ [ಕೊಟ್ಟಾರಿ, ಸೇನಬೋವ [ಕರಣಿಕ] ಮತ್ತು ಪಾಠಾಳಿ :

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೇವಕವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಾರಿ, ಸೇನಬೋವ ಮತ್ತು ಪಾಠಾಳಿಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಂಪು. ಕೊಟ್ಟಾರಿ ಎಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಾರದ ಅಧಿಕಾರಿ.¹²² ಸೇನಬೋವನು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳನ್ನು ಇಡುವಾತನು ಕರಣಿಕನು.¹²³ ಪಾಠಾಳಿಯು¹²⁴ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಸ್ಥಾನಪತಿಯು ಆದೇಶವಿತ್ತಂತೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರಯಿಸುವವನು - ಆಮಂತ್ರಣಗಳನ್ನೀಯುವುದು, ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸುವುದು, ಇನ್ನಿತರ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದು.

ದೇವಡಿಗಳು, ಪದಾರ್ಥಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಡಪಿನವರು :

ಪರಿಚಾರಕ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಡಿಗಳು¹²⁵ ಪದಾರ್ಥಿಗಳೂ ಅಡಪಿನವರೂ ಒಂದು ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸೇವೆ ಮಾಡುವವನೇ ದೇವಡಿಗ. ಈತನ ವೃತ್ತಿ ವಾದ್ಯ, ವಾಲಗವನ್ನು ಬಾರಿಸುವುದೂ ಇನ್ನಿತರ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಆಗಿದೆ.

ಕೊಲ್ಲೂರಿನ ಕ್ರಿ. ಶ. 1482 ಶಾಸನವು¹²⁶ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ.

ದೇವಡಿಗಳಿಗೆ ಯೆಟದುಕೊಟ್ಟ ವಿವರ ಮೊ[ದ]ವ-
 ರಂತೆ ಬಳಿಯ ಯೆಕ್ಕನಾಥಿಗೆ ಮು ೮ ಗದೆ ಆಗದೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ನಾಲ್ವಾ-
 ನೆ ಅಕ್ಕಿ ನೈವೇದ್ಯ ನಡಸುವ ವಾದ್ಯ ಹಳಗೆ ಮದ್ದಳೆ ೨ ಗಂಗರ ಬಳಿಯ
 ದುಗ್ಗಣಗೆ ಮು ೮ ಗದೆ ಆ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ನಾಲ್ವಾನೆ ಅಕ್ಕಿ ನೈವೇದ್ಯ
 ನಡಸುವ ವಾದ್ಯ ಮದ್ದಳೆ ಕಿಱುಗಾಳೆ ೨ ಮೊಳಕು ಬಳಿಯ ದೇಲುಗೆ
 ಮು 4 ಗದ್ದೆ ಆ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ಯಿಪ್ಪಾನೆ ಅಕ್ಕಿ ನೈವೇದ್ಯ ನಡಸುವಾ-
 ದ್ಯ ತಾಳ 1 ತೊಳಹರ ಬಳಿಯ ಚಿಮ್ಮಣಗೆ ಮು ೮ ಗದ್ದೆ ಹೊನ್ನಣೆ
 ೧ಕೆ ಮಕ್ಕಿಯ ಒಳಗೆ ಮು ೩ ಆ ಗದ್ದೆಯಿಂದ ನಿತ್ಯ ನಾಲ್ವಾನೆ ಅಕ್ಕಿ ನೈವೇದ್ಯ
 ನಡವ ವಾದ್ಯ ಚೇಗಟೆ ಕಿಱುಗಾಳೆ ೨ ಅಂತು ನಿತ್ಯ ಹ ೨೨ ಅಕ್ಕಿ
 ನಡಲುದು

ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಪಂಚವಾದ್ಯಗಳನ್ನು¹²⁷ ಅಥವಾ ಸಪ್ತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು¹²⁸ ಬಾರಿಸುವವರು ಪದಾರ್ಥಗಳೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.

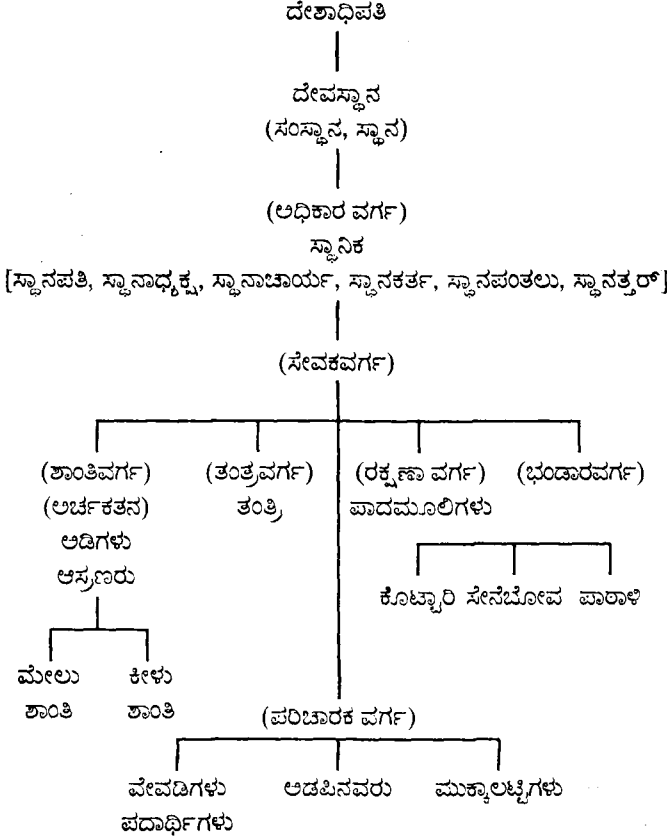
ಸಂಖಿ ಮೊದಲಾಗಿ ವುಳ ಏಳು ಮುಟ್ಟಿನ ಪದಾ[ರ್ಥ]ಗಳು ತ್ರಿಕಾಲ
 ಶ್ರೀವಲಿಯಿಂ ಮು-
 ಟ್ತಿನ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ... ಬಂದು ಪೋಲಗಿಸದಿದ್ದಡೆ ಯಥಾ ಕ್ರಮದಲು ಅಡಪ್ಪು
 ನಡೆಯದಿದ್ದಡೆ

ಯಿವೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಅಂದಂದಿನ ಗ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಯಿಂಮಡಿ ದಂಡ.¹³⁰

'ಅಡಪ್ಪು' [ಅಡಿಪು] ಎಂದರೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸುವ ಕೆಲಸ.¹³¹ ಅದು ದೈನಂದಿನ ಕಸಗುಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸವ ಆಯನಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನಿತರ ವಿಶೇಷ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಂತ್ರದ ಕೆಲಸಾನಂತರ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ವಾಗಿರಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿದ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸೇವಕ ವರ್ಗ ಹೊರತಾಗಿ ದೇವಾಲಯದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು 'ಬಸವಿತ್ತಿ'ಗಳೂ¹³² 'ಚಾಮರ ನಿಕ್ಕುವ' ಹೆಮ್ಮಕ್ಕಳೂ¹³³ ನೇಮಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಅವರಿದ್ದರೆನ್ನಲಾಗದು. ರಾಜವೈಭವ ವನ್ನು ಪಡೆದ ದೇವಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯವರೂ ಇದ್ದರೆನ್ನಬಹುದು. ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳು 'ಮುಕ್ಕಾಲಟ್ಟಿ'ಯವರ ಕುರಿತು ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡುತ್ತವೆ.¹³⁴ ಮುಕ್ಕಾಲಟ್ಟಿಯವರ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಇವರು ದರ್ಶನಪಾತ್ರಿಗಳೆಂದೂ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ದರ್ಶನಪಾತ್ರಿ ಗಳು ದೈವಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹಾಗೂ ಸೇರ್ಪಡೆಯಿಂದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.¹³⁵

ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ತೀರ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಎಲ್ಲಾ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಮೇಲಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇತ್ತೆನ್ನಲಾಗದು. ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ನಾಡಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎನ್ನಲು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಕದಿರಿಯ ಶ್ರೀ ಮಂಜುನಾಥ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕುಕ್ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕಾಸರಗೋಡಿನ ಮಧೂರಿನ ಶಿವಾಲಯ, ಪುತ್ತೂರಿನ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಉಡುಪಿಯ ಶ್ರೀ ಅನಂತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಕೋಟೇಶ್ವರದ ಶ್ರೀ ಕೋಟಿನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ಬಸರೂರಿನ ಶ್ರೀ ನಖರೇಶ್ವರ [ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ] ದೇವಸ್ಥಾನ, ಕೊಲ್ಲೂರಿನ ಶ್ರೀ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ದೇವಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಬಾರಕೂರಿನ ಹತ್ತುಕೇರಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಈ ರೀತಿಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವುಗಳೆಂದು ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ.

ಭಾಗ ೨

ಸ್ಥಾನಿಕನು ದೇವಳದ ಪ್ರಧಾನ ಅಧಿಕಾರಿ. ಆತನು ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಿಂದಲೂ (ಅರಸು) ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಜನತೆಯಿಂದಲೂ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.¹³⁶ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಚರಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಕೆ. ಎ. ನೀಲಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಅವರ ಒಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ನೆನಪರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.¹³⁷

'The historic role of Vijayanagar and the increased stress of theism due to the spread of Vaishnavism and Lingayatism gave a fresh impetus to temple building and organization; and the temple entered even more intimately into the social economy and the daily life of the people than even before. New temples were built and old ones enlarged, and all were enriched by fresh endowments in land and cash. The daily routine of temple worship became more elaborate and its assimilation to the routine of the palace of a king or chieftain was completed. The number of persons who found their livelihood in their participation in the holy work of the temple increased proportionately with the increase in the temple resources; musicians, dancers, florists and perfumers, pipers and drummers, gold-smiths and jewellers found more or less regular employment in the palaces and temples and found exceptional opportunities of profit during festivals, monthly and annual. With the large increase in gifts of land, cash etc. to the temples both from the state and devotees, temple management became a complicated and responsible duty and we begin to hear more and more in the inscriptions and records of the time of the sthānikas (temple trustees) either acting singly or as boards though the exact manner of their appointment is not easy to ascertain. Some may have been imposed by government, others chosen by big donors or the consensus of devotees; the children of a single trustee (sthānika) may after his death have divided the duties among themselves and thus grown into a board. In any event the government exercised a general supervision over temples and

their administration and did not hesitate to interfere through the agency of a special staff when things went wrong. But the regular cultivation of temple lands including the regulation of tenancies and leases and investment of temple monies as well as the control of the temple staff, which included a considerable number in large temples vested in the sthānikas. The temple office or chavadi engaged accountants (Karnams) who assisted the sthānikas and all offices tended to become hereditary so long as the incumbants continued to give reasonable satisfaction all round by their capacity and conduct. Sometimes specific taxes were assigned to a temple and their collection was part of the duties of the officials of the temple. The salary of the officials generally comprised a daily share in the prasādam (food offerings) of the temple and a periodical payment in cash or kind.^{137a}

ತುಳುನಾಡಿನ ಹೊರಗಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಪತಿ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಬಹುವಕ್ಷ ಕಾಳಾಮುಖಿ ಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶುದ್ಧ ಶೈವರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.¹³⁸ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವರು ವೇದಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಘನವಿದ್ಯಾಂಸರು, ಮಠ ಮತ್ತು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.¹³⁹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲೂ ಮಾಹೇಶ್ವರರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶುದ್ಧ ಶೌತೀಯ ಶೈವರೂ ಇದ್ದರು. ಶಿವಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಗುರಿ ಶಿವಗೃಹದ ನಿರ್ಮಾಣವೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.¹⁴⁰ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈ ಶಿವಧರ್ಮದಂತೆ ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲೂ ಶೈವಯೋಗೀಶ್ವರರೂ ದೀಕ್ಷಾಗುರುಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿವಯೋಗಿಯಾದ ಕುಮಾರದೇವರು ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ರಾಜಗುರು ಚಂದ್ರಮೌಳಿದೇವರು ಸಮಸ್ತ ಶಿವಗಣಸಹಿತ ಬಂದು ಆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಮಠದೇವಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.¹⁴¹ ಕಡೂರಿನ ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ¹⁴² ನಾಕರಸನು ನಾಕೇಶ್ವರವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿ ದಾನದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಸಂಗತಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ.

ಸಂಪನ್ನರುಂ ನೈಷ್ಠಿಕ ತಪೋಧನ ನಿಯತರು ಶುದ್ಧಶೈವ ಕಾಲೋತ್ತ
ರಾರ್ಧ್ವಶೌತೀಯದೊಳಗೀಶಂ ಖಿಮಠ ಪರಮಗುಹ ಇಂದ್ರವನೀಕದಂಬ
ವೃಕ್ಷಾನ್ವಯರುಮಪ್ಪ ಶ್ರೀಮತ್ತಿಲೋಚನಾಚಾರ್ಯರ್ಗ್ಗೆ ನಾಕೇಶ್ವರ
ದೇವಸ್ಥಾನಮಂ ಶ್ರೀಕರಣದ ಹೆಗ್ಗಡೆ ನಾಕಮಯ್ಯ ಕಾಲಂಕರ್ಚಿ ಧಾರಾ
ಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಿ ಕೊಟರಿದಂದ ನೈಷ್ಠಿಕಸ್ಥಾನಂ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಶುದ್ಧ ಶೈವನಾದ ತ್ರಿಲೋಚನಾಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರಲ್ಲೂ ಸ್ಥಾನಿಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಇದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ

ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಲೂರಿನ ನರಸಿಂಹ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಕ್ರಿ. ಶ. 1174ರ ಶಾಸನವು⁴³ ಹೂಯ್ಯಳರಸನಾದ ಬಲ್ಲಾಳದೇವನು ದೇವರ ಅಂಗರಂಗಭೋಗಕ್ಕೂ ವೇದಾದ್ಯಯನಕ್ಕೂ ಕೇಶವಪುರದ¹²⁰ ಭಟ್ಟರಿಗೂ ಶುಭಪುರದ²¹ ಅರ್ಚಕರಿಗೂ ಆ ಸ್ಥಳದ³⁰ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರಾದ ಸ್ಥಾನಿಕರಿಗೂ (ಯೀ ಸ್ಥಳದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು ಮೂವತ್ತಕುಂ) ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯ ವಿಚಾರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂಬುದು ಬೇಲೂರಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.¹⁴⁴

ಶ್ರೀ ಚೆನ್ನಕೇಶವದೇವರ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣದೇವರ ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ದಿವ್ಯಾಂಗ ಭೋಗ ತ್ರಿಕಾಲ ನಿವೇದ್ಯ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪಾತ್ರ ಪಾಗುಡದ ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಮಾಲಗಾಟದ ಆರತಿಕೊಟ್ಟಣವೊಳಗಾದ ಸಮಸ್ತ ಊಳಿಗದ ಜೀವಿತವರ್ಗ್ಗಳವಾಗಿ.....

ಈ ಮೊದಲೇ ನಮೂದಿಸಿದಂತೆ ಜೈನರಲ್ಲೂ ಬಸದಿಯ ಅಧಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅರ್ಚಕತನ ಸ್ಥಾನಿಕ ಅಥವಾ ಸ್ಥಾನಪತಿಯ ಕೈಕೆಳಗಿತ್ತು.¹⁴⁵

ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಾನಿಕರು ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಪಂಚಾಯತನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವವರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ.¹⁴⁶ ಕ್ರಿ. ಶ. 1888ನೇ ಇಸವಿಯ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯು ಇವರು ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.¹⁴⁷ ಅಂತೆಯೇ ಕ್ರಿ. ಶ. 1889 ಇನ್ನೊಂದು ದಾಖಲೆ ಪ್ರಕಾರ ಇವರು ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಾಗೂ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರು.¹⁴⁸ ಕ್ರಿ.ಶ. 1910ರ ಮತ್ತೊಂದು ದಾಖಲೆಯು ಇವರು ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ.¹⁴⁹ ಕ್ರಿ. ಶ. 1928ರ ಬಳ್ಳಿ ದುರ್ಗಾದೇವಿ ದೇವಸ್ಥಾನದ ದಾಖಲೆಯೊಂದು ಆ ದೇವಳದ ಮುಕ್ತೇಸರರು ಸ್ಥಾನಿಕ 'ಯಶ್ವರಯ್ಯ'ವೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನದ 'ಪಂಚಪರ್ವ ನಡೆಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ'ವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತವೆ.¹⁵⁰ ಇವರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಸಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ದೈವತವಾದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನು ಇವರ ಮುಖ್ಯ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವರು. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯವು ಇವರ ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರ.¹⁵¹ ಚಾರಿತ್ರಿಕವಾಗಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಲೋಪವಾಗಿವೆ. ಅವರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಾದಿಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.¹⁵²

ಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿ ಋಕ್ ಮತ್ತು ಯಜುಸ್ ಶಾಖೆಯವರು ಸರಿಸಮಾನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶುಕ್ಲಯಜುರ್ವೇದ ಶಾಖೆಯವರಾದ ಕಾಣ್ಯ ಗೋತ್ರದವರೂ ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಆಂಗೀರಸ ಗೋತ್ರ : ಆಂಗೀರಸ, ಆಂಬರೀಷ ಮತ್ತು ಗೌತಮ ಪ್ರವರ. ಭಾರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರ : ಆಂಗೀರಸ ಮತ್ತು ಭಾರದ್ವಾಜ ಪ್ರವರ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಗೋತ್ರ : ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ದೇವರಾತ ಮತ್ತು ಉದ್ದಾಲಕ ಪ್ರವರ. ಕೌಶಿಕ ಗೋತ್ರ : ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಉದ್ದಾಲಕ ಪ್ರವರ. ವಶಿಷ್ಠ ಗೋತ್ರ : ಆಂಗೀರಸ ಮತ್ತು ವರುಣ ಪ್ರವರ. ಭಾರ್ಗವ ಗೋತ್ರ : ಭಾರ್ಗವ ಜಮದಗ್ನಿ, ಚವನ, ಜೈಮಿನಿ ಮತ್ತು ಗೌತಮ ಪ್ರವರ. ಕಾಣ್ಯಗೋತ್ರ : ಕಾಣ್ಯ ಮತ್ತು ಆಚಿ ಪ್ರವರ. ಕಾಶ್ಯಪ ಗೋತ್ರ : ಕಾಶ್ಯಪ ಪ್ರವರ. ವತ್ಸ ಗೋತ್ರ : ಭೃಗು, ಚ್ಯವನ, ಜಮದಗ್ನಿ ಭಾರ್ಗವ ಮತ್ತು ಔರ್ವಿಷ ಪ್ರವರ. ಜಮದಗ್ನಿ ಗೋತ್ರ : ಜಮದಗ್ನಿ, ಔರ್ವಿಷ ಮತ್ತು ಭಾರ್ಗವ ಪ್ರವರ.

ತುಳುನಾಡಿನ ಇತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಶಾಸನಾಧಾರವಾಗಿಯೂ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವಂತೆಯೂ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶಾಖೆ, ಗೋತ್ರ, ಸೂತ್ರದವರು ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ.¹⁵³ ಯಜುಸ್ ಮತ್ತು ಸಾಮಶಾಖೆಯವರು. ಸಾಮಶಾಖೆಯವರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ. ಋಕ್‌ಶಾಖೆಯು ಯಜುಶಾಖೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಭಾರದ್ವಾಜ, ಆಂಗೀರಸ, ಭಾರ್ಗವ, ವಶಿಷ್ಠ, ಆತ್ರೇಯ, ಕೌಂಡಿನ್ಯ, ಮೌದ್ಗಲ್ಯ ಮತ್ತು ಹರಿತಗೋತ್ರಗಳೂ ಆಶ್ವಲಾಯನ, ಬೋಧಾಯನ ಮತ್ತು ಆಪಸ್ತಂಬ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕುಲನಾಮಗಳು : ಸ್ಥಾನಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಅಂಣ, ಅಯ್ಯ, ಅಪ್ಪ, ಹೆಬ್ಬಾರ, ಕರ್ತಾರ, ಪಂಡಿತ, ಶರ್ಮ, ಓಜ, ಜೋಯಿಸ, ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಉಪಾಧ್ಯ ಭಟ್ಟ, ರಾಯ, ಮತ್ತು ಸೇನಬೋವ(ಶ್ಯಾನುಭಾಗ) - ಎಂಬ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.¹⁵⁴ 'ಸ್ಥಾನಿಕ' ಎಂಬ ಪದವು ಕುಲನಾಮವಾಗಿ ಎಂದೂ ಬಂದಿಲ್ಲ.¹⁵⁵ ಸ್ಥಾನಿಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕವಳಿಗೆ ಎಂಬ ಮನೆತನಗಳು ಕೆಲವಿವೆ. 'ಕವಳಿಗೆ' ಎಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ (ಕೋಶ)ವೆಂದಾಗುವುದು. ಇದರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸ್ಥಾನಿಕ ಮನೆತನದವರಿದ್ದರು. ಮೂಡುಬಿದರೆಯ ಬೆಟ್ಟಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1578ರ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳು¹⁵⁶ ಕವಡಿಗೆಯ, ಕವಳಿಗೆಯ ನಾರಾಯಣ ಸೇನಬೋವನು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬರೆದುದೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಯಃ ಎರ್ಮಾಳ ಜನಾರ್ದನ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1402ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದ ಕೆಳಲಿಗೆಯ ಲಕ್ಕಪ್ಪಗಳು ಕವಳಿಗೆಯ ಲಕ್ಕಪ್ಪಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಇವರು ಪಡೆದಿದ್ದ ಕೋಶಾಧಿಕಾರವು ತುಂಡರಸರ ಅರಮನೆದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈ ಮನೆತನದವರು, ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಾ ತುಳುಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಾನಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿಯೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸೇನಬೋವ, ಪಾದಮೂಲಿಗಳಾಗಿಯೂ ಅರಮನೆಯ ಸೇನಬೋವರಾಗಿಯೂ ಅರಮನೆಯ ಕೋಶಾಧಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

ಇತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ 300ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕುಲನಾಮಗಳಿವೆ.¹⁵⁸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯ,¹⁵⁹ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಸೋಮಯಾಜಿ,¹⁶¹ ದೀಕ್ಷಿತ,¹⁶² ಮಧ್ಯಸ್ಥ,¹⁶³ ಸಭಾಹಿತ,¹⁶⁴ ಶರ್ಮ¹⁶⁵ ಶಾಸ್ತ್ರಿ,¹⁶⁶ ಅಡಿಗ, ಊರಾಳ,¹⁶⁷ ಆಸ್ರಣ, ಅವಧಾನಿ¹⁶⁸ ಉಗ್ರಾಣಿ,¹⁶⁹ ಸೇನಬೋವ(ಶ್ಯಾನುಭಾಗ) ಉಡುಪ,¹⁶⁹ ಭಟ್ಟ,¹⁷⁰ ತಂತ್ರಿ, ಜನ್ನಿ,¹⁷¹ ಹಬ್ಬಾರ,¹⁷² ಕರ್ತಾರ (ಕರ್ತಾ) ಪ್ರಭು¹⁷³ ಹೆಗ್ಗಡೆ,¹⁷⁴ ರಾಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಕುಲನಾಮಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ದೇವಳದ ಆಡಳಿತಯೋಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಶಾಂತಿಯವರೂ ತಂತ್ರಿಗಳೂ ಪಾದಮೂಲಿಗಳೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಭಂಡಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮವಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊಟ್ಟಾರಿಯೂ ಸೇನಬೋವನೂ ಪಾಠಾಳಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ವರ್ಗದಿಂದ ಈ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ನೇಮಕ ಮಾಡಿದಂತೆಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪರಿಚಾರಕ ವರ್ಗವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಂದಲೇ ಕೂಡಿತ್ತು. ಇವರಲ್ಲಿ ದೇವಡಿಗ ಮತ್ತು ಮೊಲಿ¹⁷⁵ ಎಂಬ ಕುಲನಾಮಗಳು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದುವುಗಳು.

ಭಾಗ ೩

ಪ್ರಕೃತ ಸ್ಥಾನಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ.¹⁷⁶

- (1) ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಕಡಬಾ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಕಂಠ ಮತ್ತು ಮಹಾಗಣಪತಿ ದೇವಾಲಯಗಳು (9-10ನೇ ಶತಕ)
- (2) ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿನ ನಾಲೂರು ಗ್ರಾಮದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ (10-11ನೇ ಶತಕ)
- (3) ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಬಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಸ್ಥಾನ (ತ್ರಿಶೂಲಿನಿ ದೇವಳ) (10-11ನೇ ಶತಕ)
- (4) ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕು ಬಟ್ಟಪಾಡಿ ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ (12-13ನೇ ಶತಮಾನ)
- (5) ಸುಳ್ಯದ ಸಮೀಪವಿರುವ ತುದಿಯಡ್ಡದ ಸದಾಶಿವ ದೇವಸ್ಥಾನ (12-13ನೇ ಶತಮಾನ)
- (6) ಬೆಳ್ಳೆಂಗಡಿ ತಾಲೂಕು ಬಂಗಾಡಿಯ ಪಂಚಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನ (11-12ನೇ ಶತಮಾನ)
- (7) ಕಜಕ್ಕಾರು ವಿನಾಯಕ ಮತ್ತು ಷಣ್ಮುಖ ದೇವಸ್ಥಾನ (12-13ನೇ ಶತಮಾನ)
- (8) ಕಾರ್ಕಳ ತಾಲೂಕು ಕೊಕ್ಕರಾಡಿಯ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನ (12-13ನೇ ಶತಮಾನ)
- (9) ನೆಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುಮೂರ್ತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ (13-14ನೇ ಶತಮಾನ)
- (10) ಪೊಳಲಿಯ ಹತ್ತಿರ ಅಂಮುಣಜೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು.

ಮೇಲೆ ನಮೂದಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು ಸರಕಾರದಿಂದ ತಸದೀಕನ್ನು ಪಡೆಯುವವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಎಂದಿನಿಂದ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವು ಎಂದು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೂ ಕಷ್ಟ; ದಾಖಲೆಯ ಅಭಾವದಿಂದ. ಆದರೆ ಈ ದೇವಳಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅವರೇ ಆಗಿರುವಾಗ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಆಡಳಿತಯು ಸ್ಥಾನಿಕರ ವಶವೇ ಇತ್ತೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನು? ಈ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಬಹಳ ದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕುರುಹುಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ, ಶಿಲ್ಪದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದ ಮೇಲಿನ ದೇವಾಲಯಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮೂರು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಸವಿವರವನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದೆ. ಛಾಯಾಚಿತ್ರಗಳು ಧರ್ಮ, ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತಿವೆ.

ಬಳ್ಳ ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಸ್ಥಾನ (ಶೂಲಿನಿ ದೇವಸ್ಥಾನ)¹⁷⁷

ಇಷ್ಟರ ತನಕ ತಿಳಿದುಬರುವಂತೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೇ ತ್ರಿಶೂಲೇಶ್ವರಿ ಅಥವಾ ಶೂಲಿನಿಯು ಮೂಲಸ್ಥಾನ ದೇವರಾಗಿರುವ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಇದು ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತೀಚೆಗಿನ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ದುರ್ಗಾಪರಮೇಶ್ವರಿ ದೇವಸ್ಥಾನ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದ ರಚನೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಅದು ಸಾಧಾರಣ 550 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವಿಜಯನಗರದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದ ರಚನೆ.¹⁷⁸ ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ಅವಶೇಷಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ಶತಮಾನ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತಿದೆ. ಈಗ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಇರುವ ತೀರ್ಥದ್ವಾರ (Plate Ia) ಪಾಣಿಪೀಠ (Plate Ib) ಮತ್ತು ತುಂಡಾದ ಒಂದು ವಿಗ್ರಹ (Plate IIa) (ಪ್ರಾಯಃ ಅದು ದೇವಿ ವಿಗ್ರಹವೇ ಇರಬೇಕು) ಮತ್ತು ಗರ್ಭಗುಡಿಯೊಳಗಿರುವ ತ್ರಿಶೂಲೇಶ್ವರಿಯ ಪಾಣಿಪೀಠವೂ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಹದ ಚಿತ್ರವೂ (Plate IIb) ಈ ದೇವಳವು ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಹತ್ತು ಅಥವಾ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.¹⁷⁹

ಶೂಲಿನಿ ದೇವಳವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ರಚನೆ. ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದು ದೀರ್ಘ ಚತುರಸ್ರ, ಗರ್ಭಗುಡಿ, ಅದರ ಎದುರು ನವರಂಗ ಮತ್ತು ನವರಂಗದ ಎದುರು ತೀರ್ಥಮಂಟಪ-ಇವು ಪ್ರಧಾನ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ನವರಂಗವೂ ತೀರ್ಥಮಂಟಪವೂ ಮಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಜೋಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಸುತ್ತಲೂ ಕತ್ತಲೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಪಥ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಈ ರಚನೆಯ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೀರ್ಘ ಚತುರಸ್ರದ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕತ್ತಲೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಪಥವು ವಿರಳವೆನ್ನಬಹುದು.

ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಅಡಿ ಚೌಕದ ಪಾಣಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಶಿಲೆಯ ತ್ರಿಶೂಲವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (Plate IIb) ಪಾಣಿಪೀಠದ ಎದುರು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದ ಚಿತ್ರವು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತ್ರಿಶೂಲಿನಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿ. ಸಿಂಹದ ನಿರ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಚೈತನ್ಯವಿದೆ. ತ್ರಿಶೂಲಿನಿಯು ಬಲಿ ದೇವತಾವಿಗ್ರಹವು (Plate III) ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪಂಚಲೋಹ ದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದರ ಎತ್ತರವು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಅಡಿ. ಕೈಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಯುಧಗಳು ಹೀಗಿವೆ : ಬಲ ಮೇಲ್ಕೈ ಚಕ್ರ; ಎಡ ಮೇಲ್ಕೈ ಶಂಖ; ಬಲ ಕೆಳಗೈ : ತ್ರಿಶೂಲ ಮತ್ತು ಎಡ ಕೆಳಗೈ ಅಭಯ. ವಿಗ್ರಹವು ಪದ್ಮಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದು ಪೀಠದ ಎದುರುಗಡೆ ತ್ರಿಶೂಲದ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಇದು ಅತಿ ಮನೋಹರವಾದ ವಿಗ್ರಹ.

ನವರಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆನೆಕಲ್ಲುಗಳಿವೆ. ನವರಂಗದ ಎದುರಿರುವ ತೀರ್ಥಮಂಟಪವು ಗರ್ಭಗೃಹಕ್ಕೆ ಸಮಪಾತಳಿಯಾಗಿದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಕಂಭಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಕಂಭಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಧಾರಣ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

(Plate IV) ಬಲಪಾರ್ಶ್ವದ ಕಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ತ್ರಿಶೂಲವು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (Plate Va) ಮಂಟಪದ ಎದುರುಗಡೆ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಬಂಧದ ತೊಲೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲದ ಚಿತ್ರವೂ ಅದರ ಎರಡೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಸೊಂಡಿಲಿರುವ ಎರಡು ಆನೆಗಳ ಚಿತ್ರವೂ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (Plate V) ಮಂಟಪದ ಮಾಡನ್ನು ಆಧರಿಸಲು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಕೆಳಗೆ ತಳಗಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹನ್ನೆರಡು ಕಂಬಗಳು ನಿಂತಿವೆ. ಕಂಬಗಳು ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಕೆಳಗಡೆ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟಿ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಪಟ್ಟಿ, ಮೇಲಿನ ಭಾಗ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟಿ, ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ ಕಂಬಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಪೂರವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಂಟಪದ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮಿಥುನ ಚಿತ್ರಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟತೆ. (Plate VI)

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ರಚನೆಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥವಿದೆ. ಇದರ ಅಗಲ ಸುಮಾರು 10 ಅಡಿ. ಈ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಕಾರವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಾಕಾರವು ಈಗ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿವೆ. (Plate VII) ಗರ್ಭಗೃಹದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಂಡೆಕಲ್ಲು ಮೇಲಕ್ಕಿದ್ದು ಅದು ಬೆಳೆದು ಬಂದುದೇ ಪ್ರಾಕಾರವು ಬೀಳಲು ಕಾರಣವೆನ್ನ ಬಹುದು. (Plate VII) ಪ್ರಾಯಃ ಈ ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆ ಬಂದುದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1929ರ ಅನಂತರ. ಕಾರಣ ಕ್ರಿ. ಶ. 1929ರ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯು ಈ ದೇವಳದ ಅಧಿಕಾರಿಯು (ಪ್ರಥಮ ಮುಕ್ತೇಸರನು) ಸ್ಥಾನಿಕ ಯೀಶ್ವರಯ್ಯನೆಂದೂ ಪಂಚಪರ್ವಾದಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸ್ವತಂತ್ರ ಆತನದ್ದೆಂದೂ ಯಿ ದೇವಸ್ಥಾನವು 'ಸಾಬೀತಿಯಿದ್ದು ಪೂಜೆ ವಗೈರೆ ವಿನಿಯೋಗ ನಡೆತ್ತದೆ' ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತದೆ.¹⁸⁰ ಏನೇ ಇರಲಿ ಮೇಲೆ ಬಂದಿರುವ ಬಂಡೆಯನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ತೆಗೆಯದಿದ್ದರೆ ಗರ್ಭಗೃಹವೇ ಮಗುಚಿ ಬೀಳಬಹುದು.

ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಪಥದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ತೀರ್ಥಮಂಟಪದ ಎದುರು ಮುಖ್ಯ ದ್ವಾರವಿದೆ. (Plate VIII) ಈ ದ್ವಾರದ ಎರಡೂ ಬದಿ ಅಂಬಲಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಮಾಡು. ಮುಖ್ಯದ್ವಾರದ ಎದುರಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಕಲ್ಲೂ ಅದರ ಸಮೀಪ ಬಾವಿಯೂ ಇವೆ. ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಅಗಲವಾದ ಅಂಗಣವು ಸುತ್ತಲೂ ಪಸರಿಸಿದೆ. ಇದರ ಅಗಲ ಸುಮಾರು 20 ಅಡಿ. ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಕಲ್ಲಿನ ಈಶಾನ್ಯಕ್ಕೆ ವಸಂತಮಂಟಪವಿದ್ದು ಅದರ ಎದುರುಗಡೆ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಅಲಂಕಾರಪೂರಿತ ಸ್ವಲ್ಪ ದಪ್ಪನಾದ ಕುಳ್ಳಾದ ಆನೆಗಳು ನಿಂತಿವೆ. (Plate IX) ಈ ಅಂಗಣದಿಂದ ಹೊರಹೋಗಲು ಮಹಾದ್ವಾರವಿದೆ. (Plate X) ವಾಸ್ತು ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಈ ಮಹಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಮುಳುಹುಲ್ಲಿನ ಚಾವಣಿ ಇದೆ. ದ್ವಾರಬಂಧ, ಕಂಬಗಳು, ತಳಗಲ್ಲುಗಳು ಇನ್ನಿತರ ಭಾಗಗಳು ಬಹುಸುಂದರವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದ ಎದುರುಗಡೆ ಹಾಳಾದ ಒಂದು ವಿಶಾಲ ಕೆರೆ ಇದೆ. ದೇವಳದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲಾಂಗಣದ ಹೊರಗಡೆ ಪಾಳು ಬಿದ್ದಿರುವ ಮುರಕಲ್ಲಿನ ನಾಗಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ನಾಗನ ಗುಡಿ ಇದೆ. (Plate Xb)

ದೇವಳದ ಗರ್ಭಗುಡಿ, ನವರಂಗ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಮಂಟಪಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶೈಲಿಯ ದಪ್ಪನಾದ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಹಲಗೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇಳಿಮುಖವಾದ ಮಾಡುಗಳಿವೆ. (Plate XI) ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನ ಶಿಖರವಿದೆ.

(Plate XI) ಅಂತೆಯೇ ತೀರ್ಥಮಂಟಪಕ್ಕೂ ಒಂದು ಶಿಖರವಿದೆ. (Plate XI) ಮುಖ್ಯ ದ್ವಾರದ ಮಾಡಿನ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಶಿಖರಗಳಿವೆ.

ತ್ರಿಶೂಲೇಶ್ವರಿಯ (ತ್ರಿಶೂಲಿನಿಯ) ದೇವಳ ಅತಿ ವಿರಳ. ಈಗ ನಿರ್ಮಿಸುವುದಾದರೆ ಸುಮಾರು ಐದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಬಹುದಾದ ಈ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಮಾಜದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಇದು ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಟ್ಟಡ.

ಕಡಬದ ಶ್ರೀಕಂಠ ಮತ್ತು ಮಹಾಗಣಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಕಡಬವು ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಗ್ರಾಮ. ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಮಧ್ಯಕಾಲ ದಲ್ಲಂತೂ ಇದು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು.¹⁸¹ ತುಂಡರಸರ ಅರಮನೆಯ ಕುರುಹು ಈಗಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಡಬದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. (Plate XIIa) ಈ ವೀರಗಲ್ಲು ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಬುಡದ ಭಾಗವು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೂತುಹೋಗಿದೆ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈರ್ವರು ವೀರರು ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ದೃಶ್ಯವಿರಬೇಕು. ಮಧ್ಯದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರಪುರುಷನನ್ನು ಇಬ್ಬರು ದೇವಕನ್ನಿಕೆಯರು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ದೃಶ್ಯವೂ ಮೇಲಿನ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ದೃಶ್ಯವೂ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲೇ ವಿಪುಲವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತರದವುಗಳೂ ಇವೆ. ಈ ತರನಾದ ವೀರಗಲ್ಲನ್ನು 10-11ನೇ ಶತಮಾನದ್ದೆಂದು ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂತೂ 10-11ನೇ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವು ರಾಜಕೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಯನ್ನು ಪಡೆದಿರಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕಡಬವನ್ನು ಶ್ರೀ ಶಂಕರವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದ 'ಗಣಪತ್ಯಪುರ'ಕ್ಕೆ¹⁸² ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದೋ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಅಂತೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕಡಬಕ್ಕೆ ಸಂದರ್ಶನ ವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪ (ತಲಾಕಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ) ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪಂಚಾಯತನವನ್ನು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.¹⁸³ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧಿಕೃತ ದಾಖಲೆಗಳು ಅಥವಾ ಶಾಸನಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಚಿತವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಬಹುದು.

ಕಡಬದ ಈಶ್ವರ ಮತ್ತು ಗಣಪತಿ ದೇವಾಲಯಗಳು ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಿ ವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಈಗಿನ ರಚನೆಯು ಅವರ್ಷೀನ. ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಿರಿಸಿದ ರಚನೆ. ಈ ರಚನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ದೇವಾಲಯಗಳ ಹಳೆ ಅವಶೇಷಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿವೆ. ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ (ಗಣಪತಿ)ನ ಶಿಲೆಯ ವಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪಾಣಿಪೀಠ (Plate XIIIa) ಈಶ್ವರನ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು

ಪಾಣಿಪೀಠ (Plate XIIIb) ಎರಡೂ ದೇವಳಗಳ ತೀರ್ಥದ್ವಾರ (Plate XIVa) ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠ (Plate XV) ಹಾಗೂ ಮುರುಕಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಕೆಲವು ಕಲ್ಲಿನ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸಗಳು (Plate XIVb) - ಈ ಸ್ಥಳದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸಾರುತ್ತವೆ. ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷ ಈ ದೇವಳಗಳು 9-10ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಎರಡೂ ದೇವಳಗಳ ಮೂಲ ರಚನೆಯು ಈಶ್ವರ ದೇವಳದ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠದ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೋಲುವಂತಿದೆ. ಎರಡೂ ದೇವಳಗಳಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಕಟ್ಟಡವು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದು ಎರಡು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠವು (Plate XV) ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ದಪ್ಪ ಕೋರ್ನಿಸಿನಿಂದಲೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ದಂತದಂತಿರುವ ಒಂದು ಸಾಲು ಕೋರ್ನಿಸಿನಿಂದಲೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕವಾಟ, ಬಾಗಿಲು ಮತ್ತು ಹೂವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸದಿಂದಲೂ, ನೀಟವಾಗಿರುವ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಹಲಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ನಾಲ್ಕೂ ಬದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಮುಖಿಗಳಿಂದಲೂ ಶಿಖರೋಪಾದಿ ಯಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಕಾರದ ಕೇಂದ್ರಶಿಲೆಯಿಂದಲೂ, ದಂತದಂತಿರುವ ಕೋರ್ನಿಸಿನ ಸಾಲುಗಳ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ರಚನೆಯನ್ನು ಉಡುಪಿ ಅನಂತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಎದುರಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠಕ್ಕೂ ಅಂತೆಯೇ ಕೋಟೆ ಗ್ರಾಮದ ಹಿರಿಯ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ಮಂಗಳೂರಿನ ಉಳ್ಳಾಳದ ಸೋಮನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿರುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠಕ್ಕೂ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ಕನಿಷ್ಠತಮ 9-10ನೇ ಶತಮಾನದವುಗಳೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ಪೀಠ. ಎತ್ತರವು 5ರಿಂದ 6 ಅಡಿ. ಇದರ ತಳವು 4 ಅಡಿ ಚದರ.

ಎರಡೂ ದೇವಾಲಯಗಳ ರಚನೆಯು ಈ ಪ್ರಧಾನ ಬಲಿಪೀಠದ ರಚನೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹವು ಸಮಚತುರಸ್ರವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹೊರಗಣಿ ದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥವಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಎದುರುಗಡೆ ಮುಖಮಂಟಪ ಅಥವಾ ತೀರ್ಥಮಂಟಪವಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ರಚನೆಗಳಿಗೂ ಹಂಚಿನ ಮಾಡುಗಳಿವೆ. ಎರಡೂ ದೇವಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಗಣಿ ದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಪಥವಿದೆ. ಪ್ರಾಕಾರವು ಬಿದ್ದುಹೋಗಿದೆ. ಈ ದೇವಳಗಳು 'ಅವಳಿಜವಳಿ' ತರದವುಗಳು. ಎರಡೂ ಪ್ರಧಾನ ದೇವಳಗಳೇ. ಬಾರಕೂರಿನ ಚೌಳಿಕೇರಿಯ ಗಣಪತಿ ದೇವಸ್ಥಾನವು ಈ ತೆರನಾದ 'ಅವಳಿ ಜವಳಿ' ದೇವಳ.

ಈಶ್ವರಲಿಂಗವು ಛತ್ರಿಯಾಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ. (Plate XIIIb) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದುರುಗಡೆ ನೀಟವಾಗಿ ರೇಖೆ ಇದೆ. ಪಾಣಿಪೀಠವು ಚೌಕವಾಗಿದ್ದು ನೀಟವಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಸೇರಿದೆ. ಗಣೇಶನ ವಿಗ್ರಹವು ಬಹಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. (Plate XIIIa) ವಿಗ್ರಹವು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 2 ಅಡಿ ಇದ್ದು ಈಶ್ವರ ಲಿಂಗದ ಪಾಣಿಪೀಠದಂತೆಯೇ ಇರುವ ಪಾಣಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ವಿಗ್ರಹದ ಉದರವು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಅರ್ಧವೃತ್ತಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಇದೆ. ನಾಲ್ಕು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಆಯುಧಗಳಿವೆ : ಬಲ ಮೇಲ್ಕೈ ಅಂಕುಶ; ಎಡ ಮೇಲ್ಕೈ ಪಾಶ; ಬಲ ಕೆಳಗೈ ದಂತ; ಎಡ ಕೆಳಗೈ ಕಡುಬು. ಸೊಂಡಿಲು ನೀಳವಾಗಿ

ಕೆಳಗಿಳಿದು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿದ ವೃತ್ತಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರತ್ನಕಲಶವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಮಹಾಗಣಪತಿಯ ವಿಗ್ರಹ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಕಿರೀಟವು ಗೋಪುರಾಕಾರ ವಾಗಿದ್ದು ಜಲಾಮುಕುಟವಾಗಿದೆ. ಜಲಾಮುಕುಟವು ಗಣಪತಿಗೆ ಇರುವುದು ವಿರಳ.¹⁸⁴ ಮತ್ತು ಅದು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಒಂದು ಕುರುಹು. ಈ ಶಿಲ್ಪವು ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ತುಳುನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗಣಪತಿ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿಗ್ರಹವು ಒಂದು ಎನ್ನಲಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.¹⁸⁵ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಡಬದಲ್ಲಿ ಗಾಣಪತ್ಯಮತವು ಇದ್ದಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ಈ ಗಣಪತಿ ವಿಗ್ರಹವು ಆ ಅನುಮಾನಿತ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಬಹುದು.

ನಾಲೂರು ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ¹⁸⁶

ನಾಲೂರು ಕಡಬದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಗ್ರಾಮ. ಇಲ್ಲಿಯ ಈಗ ಪೂರ್ತಿ ಪಾಳುಬಿದ್ದಿರುವ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನವು (Plate XVI) ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನಾಧರಿಸಿ 11-12ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕಂತೂ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಇದು ಬಹಳ ಹಿರಿದಾದ ದೇವಸ್ಥಾನ ವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣನ ಆರಾಧನೆಯು ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ ಒಂಬತ್ತು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು.¹⁸⁷ ತುಳುನಾಡಿನ ಸಪ್ತಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣವು ಈ ದೈವತದ ಆರಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದುದಾಗಿದೆ.¹⁸⁸ ನಾಲೂರಿನ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ದೇವಳವು ಉಡುಪಿಯ ಕುಂಜಾರಿನ ದುರ್ಗಾದೇವಸ್ಥಾನದಂತೆ ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿದೆ. ಅತಿ ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ದೇವಳವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀರ್ಣಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನವು ಮೂಡುವೊಗಲಾಗಿದ್ದು ಗರ್ಭಗೃಹ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥ ಮಂಟಪದ ತಳಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ನೈಋತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ ಗುಡಿಯಿಂದ (Plate XVIIb) ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹವು ಒಂಬತ್ತು ಅಡಿ ಸಮಚತುರಸ್ರವಾದ ರಚನೆಯು. ಇಡೀ ದೇವಳದ ರಚನಾ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಮುರಕಲ್ಲು, ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮಾಡು ಸಹ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ಬಳಿ ಪೊದರುಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೀಯುತ್ತವೋ ಎಂಬಂತಿದೆ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನಿಂತಿರುವ ಮೂಲೆ ಚೌಕಟ್ಟು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಗರ್ಭಗೃಹವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಎರಡು ಅಡಿ ಅಗಲದ ಒಂದು ಕತ್ತಲೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಲು ಅಗಲಕಿರಿದಾದ ಬಾಗಿಲೂ, ಆನೆಗಲ್ಲೂ ಇವೆ. ಆನೆಗಲ್ಲು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ಶಿಲ್ಪಕೆಲಸವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. (Plate XVII) ಆನೆಕಲ್ಲಿನ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಯೂ ಉದ್ದೇಶಗೊಂಡ ಸಿಂಹದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರವು 'ಯಾಳಿ'ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಒಂದು ಕುರುಹು. ದೇವಳವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಕತ್ತಲೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥದ ಹೊರಗಡೆ ಸುತ್ತಲೂ 3½ ಅಡಿ ಅಗಲದ ಒಂದು ಪೀಠವಿದೆ.

ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮಧ್ಯ ಅತಿ ಸುಂದರವಾದ ಮೂರು ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಮೂರ್ತಿಯು ಒಂದುವರೆ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಎರಡು ಅಡಿ ಚೌಕದ ಪಾಣಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. (Plate XVIII) ಈ ಮೂರ್ತಿಯು ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಾಂಶವನ್ನೂ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನಂಶವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈಶ್ವರಾಂಶದಲ್ಲಿ (Plate XIX) ಕಿರೀಟವು ಜಟಾಮಕುಟವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಕುಂಡಲವೂ ಮೇಲಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪರಶುವೂ ಕೆಳಗಿನ ಕೈಯು ವರದಹಸ್ತವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಕೆಳಗಿನ ಕೈಯು ಬಿಚ್ಚಿರುವ ನಾಗನ ಹಡೆಯ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಡಭಾಗದ ನಾರಾಯಣಾಂಶದಲ್ಲಿ (Plate XX) ಕಿರೀಟದಲ್ಲಿ ಹೂವು ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಂಟೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತೆಯೂ ಮೇಲಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖವೂ ಕೆಳಗೈಯಲ್ಲಿ ಗದೆಯೂ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಕರಕುಂಡಲವೂ ಇವೆ. ಶಂಖ ಮತ್ತು ಕೊಡಲಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಪ್ರಯೋಗ ಶೈಲಿಯು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವಂತಿದೆ. ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಸೇರಿವೆ. ಕೊರಳಿನಿಂದ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸವು ಎದೆಯ ತನಕ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಿಗ್ರಹವು ಸಮಭಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ. ಯಜ್ಞೋಪವೀತವಿದೆ. ಉಡುಗೆಯು ಸೊಂಟದಿಂದ ಮಧ್ಯ ಹೂವಿನಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದು ಇಳಿದಿದೆ. ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಿನವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ಅಂಡಾಕಾರದ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಇದೆ. ಈ ವಿಗ್ರಹದ ಶಿಲ್ಪವು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನದಂದು ಸ್ಕೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ದೇವಳದ ನೈಋತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತಾರ ಗುಡಿಯು ನಿಂತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಗುಡಿಯ ಮಧ್ಯ ಪಾಣಿಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಡುವೆ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (Plate XVIIb) ಲಿಂಗಗಳು ಸಮಾನ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭಗೃಹದ ತೀರ್ಥದ್ವಾರವು ಉದ್ದವಾಗಿದ್ದು ಪಷ್ಪಪಟ್ಟಿಯಾಕಾರವಾಗಿ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವರಾಹರೂಪದಂತಿದ್ದು ಮೊಸಳೆಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದಂತಿದೆ. (Plate XXIa) ಈ ತೀರ್ಥದ್ವಾರವೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿದೆ. ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾದ ಒಂದು ವಿಗ್ರಹದ ತುಂಡು ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. (Plate XXIb) ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಪಥವು ಗರ್ಭಗೃಹ, ತೀರ್ಥಮಂಟಪ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತಾರ ಗುಡಿ - ಇವುಗಳನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸುಮಾರು 12 ಅಡಿ ಅಗಲವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಾಕಾರದ ಕುರುಹುಗಳೂ ಪ್ರಾಕಾರದ ಹೊರಗೆ ಸುತ್ತಲೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಅಂಗಣದ ಕುರುಹುಗಳೂ ಈ ಅಂಗಣವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಯ ಕುರುಹೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನೆಲಮಾಳಿಗೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಒಂದು ಉರುಟಾದ ದ್ವಾರ ತೀರ್ಥಮಂಟಪದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನದ್ವಾರದ ಒಳಗಡೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವಗೃಹವು ಇದಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ದೇವಳವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ಈಗ ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ದ್ರವ್ಯ ಬೇಕಾದರೂ ಗರ್ಭಗುಡಿ ಕುಸಿದು ಬೀಳದಂತೆಯೂ ದೇವಳದ ವಾತಾವರಣವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಮಾಡುವುದು ಸಮಾಜದ ಕರ್ತವ್ಯ.

REFERENCE NOTES

1. ಚೋಳಿಕ - M.A.R. (1939) Tumbdevanahalli - A.D. 1096.
2. Sabdakalpadruma (Part 5) - Chowkambha Sanskrit Series Works No. 93 - p. 446.
3. Monier - Monier Williams - Sanskrit - English Dictionary (New Edition) - p. 1263.
4. Ibid p. 1263 - Sthānādhikāra - the superintendence of a shrine (Inscr.) Sthānādhipathi - Sthānāpathi (Inscr.) Sthānika - belonging to a place or site, local, taking the place of anything else; anyone holding an official post, governor of a place, manager of a temple.
5. Ibid p. 1263. Sthānaka - position, station, rank, dignity, place, spot, a city, town.
6. N. G. Ghoshal - A History of Political Ideas (1959) p. 95. The condition of equilibrium arising when the king follows that guna which leads neither to progress nor to decline of his works.
7. Ibid p. 135. Amara Kosa (Pura varga) sloka 19 - Edited by Lewis Rice (1873) p. 39.
8. K. A. N. Sastri - A Comprehensive History of India. Vol. II - The Mauryas and Satavahanas (B. C. 325 - A. D. 300) p. 60.
9. Ibid p. 60. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ 'ಗ್ರಾಮಣಿ' ಎಂಬವನು ಇದ್ದನೆಂಬುದು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. (S. I. I. Vol. VII No. 390 etc.) ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಈ 'ಗ್ರಾಮಣಿ'ಯು ಬಹುಪಕ್ಷ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈಗ ಗ್ರಾಮಣಿಗಳು ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕರ್ತವ್ಯ ಈಗ ಬರೇ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಕೋಲೇಜಿನ ಚರಿತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀಧರರಾಯರಿಗೆ ಪಿ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಕುಂದಣ್ಣಾಯ ಎಂಬವರು ತಾ. 15-11-1962ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪ್ರಕಾರ 'ಗ್ರಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಗ್ರಾಮಣಿ 2ನೇ ಗ್ರಾಮಣಿ 3ನೇ ಗ್ರಾಮಣಿ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ ಹೊರತು ಕೆಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.
10. Ibid p. 61. ಗ್ರಾಮವೃದ್ಧ ಎಂಬುದೇ ಕಾಲಾನುಗತಿಕದಲ್ಲಿ 'ಗೌಡ' ಪದವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತ ವಾಯಿತು. (A. N. Narasimhia - article in English Linguistics Vol. 22 (1961) p. 114)
11. S.I.I. Vol. VII No. 304. ಎಲ್ಲೂರು, ಕಾಪು, ಸಿಮಂತೂರು ಮತ್ತು ಎರಡು ನಾಡು (ಈಗ ಎರ್ನಾಡು) ಎಂಬ ಸ್ಥಳಗಳು ಆಯಾಯ ಹೆಸರುಗಳುಳ್ಳ ತುಂಡು ರಾಜ್ಯಗಳ

ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಎಲ್ಲೂರು ರಾಜ್ಯ (ಸೀಮೆ, ನಾಡು)ದ ಅರಸನು 'ಕುಂದ ಹೆಗ್ಗಡೆ' ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲೂರು ವಿಶ್ವನಾಥ ದೇವಾಲಯವು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಾಪು ರಾಜ್ಯದ (ಸೀಮೆ, ನಾಡು) ಅರಸನು ಮಾರ್ಡ ಹೆಗ್ಗಡೆ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿದೇವರು ಜನಾರ್ದನ. ಅದೇ ತಾಲೂಕಿನ ಹಿರಿಯಡ್ಡದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಎರಡು ನಾಡಂಬುದು, ಮೂಡಬಿದುರೆಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ಪುತ್ತಿಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ತುಳುನಾಡಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ತುಂಡರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ 'ಚಪ್ಪಟ'ರ ರಾಜ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಒಂದು ವಿಭಾಗದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜನಾರ್ದನನೇ ನಾಡ ಅಧಿದೇವ. ಮಂಗಳೂರು ತಾಲೂಕಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೂಲ್ಕಿ ಸಮೀಪವಿರುವ ಶಿಮಂತೂರು ಎಂಬ ಸ್ಥಳವು 'ಸಾವಂತ' ಅರಸುಮನೆತನದ ಪ್ರಥಮ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಂತರ ಪಟ್ಟದ ದೇವರು ಜನಾರ್ದನ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ತುಂಡರಸರು ಕ್ರಿ. ಶ. 14ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇವರು ಜೈನರು. ಇವರ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿದೇವರು ಹಿಂದೂದೇವರೇ.

12. Submitted to the court at Mangalore on 22-11-1911 & approved. ಬಂಗರು ಬಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈಗಿನ ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಸೇರಿರುವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 14ನೇ ಶತಮಾನ ದಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಜೈನಧರ್ಮದ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲರಾಗಿದ್ದ ಅರಸುಮನೆತನ. ಬಂಗರಿಗೆ ನಂದಾವರ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರಲ್ಲೂ ಅರಸುನೆಗಳಿದ್ದುವು. ಇವರ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿದೇವರು ಮಹಾದೇವ.
13. S. I. I. Vol. VII No. 273.
14. Ibid No. 228.
15. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಇತರ ತುಂಡರಸರಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಮನೆತನಗಳು ಮುಖ್ಯ ವಾಗಿವೆ. ಕುಂಬಳೆಯ ರಾಜರು; ವೇಣೂರಿನ ಅಜಿಲರು; ಕಾರ್ಕಳದ ಬೈರಸರು; ಸೂರಾಲಿನ ತೊಳಹರು; ಎರ್ಮಾಳಿನ ಮಾರಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡೆಯವರು; ಮೂಡಲ, ನಿಡಂಬೂರಿನ ಬಲ್ಲಾಳರು; ಬೈಲಂಗಡಿಯ ಮೂಲರು, ಹೊಸಗಡಿಯ ಹೊನ್ನೆ ಕಂಬಳಿ ಮನೆತನ; ಹಾಡುವಳ್ಳಿಯ ಮತ್ತು ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆಯ ಸಾಳುವ ಅರಸುಮನೆತನ.
16. Davanagere No. 71.
17. Arasikere No. 179.
18. Soraba No. 262.
19. Davanagere No. 90.
20. Mulabagal No. 93.
21. Kolar No. 113.
22. K. I. Vol. I (1941) No. 13 for 1939-40. It is stipulated that the administrators of this sthāna (of Āditya Bhatara) should be absolute celebrates (editor).
23. Ibid No. 17 for 1939-40.

24. S. I. I. Vol. VII No. 185.
25. Ibid No. 185.
26. Ibid No. 185.
27. Ibid No. 270.
28. Ibid Vol. IX Part II No. 470.
29. Ibid Vol. VII No. 269.
- 29a. Ibid No. 299.
30. ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷನೆಂದರೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಆಡಳಿತದಾರ. (Sthānādhyaksh-
the governor of a place - Monier - Monier Williams. p. 1263)
'ಹೊಸವೊಳಲ ಸೋಮನಾಥ ದೇವರಿಗೆ' 'ಹವ್ವಿಗೆಯ ಸೋಮನಾಥ ದೇವರಿಗೆ' 'ಹೊಸ
ವೊಳಲ ದೇವಸ್ಥಾನದಲೂ' 'ಯೀ ಯೆರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲೂ ನಡವ ಯೆಂಣೆ ಭತ್ತ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನ ಮುಂತಾಗಿ.' (S. I. I. Vol. VII No. 266.)
31. Soraba No. 49.
32. Beluru No. 139.
33. Arasikere No. 11.
34. Channarayapattana No. 254.
35. Chittaldurga No. 22.
36. Arasikere No. 47.
37. M. A. R. for 1909 p. 25.
38. Ibid for 1927 p. 90.
39. Ibid p. 89.
40. Tarikere p. 103.
41. Huvinakere No. 102.
42. Krishnarajapete No. 12.
43. M. A. R. for 1914-15 p. 56.
44. S.I.I. Vol. IX Part II No. 429.
45. Davanagere No. 127.
46. Molakalmuru No. 4.
47. Beluru No. 200.
48. Arasikere No. 41.
49. Ibid No. 34.
50. Ibid No. 119.

51. Arakalgudda No. 53.
52. Hassan No. 116.
53. Sira No. 34.
54. Arasikere No. 119.
55. Ibid No. 89.
56. Channarayapattana No. 23.
57. Davanagere No. 90.
58. Soraba No. 384.
59. Ibid No. 262.
60. Shikharipura No. 105.
61. Kolar No. 39.
62. S. I. I. Vol. IX Part II No. 429.
63. A. R. No. 530 for 1929-30.
64. S.I.I. Vol. VII No. 231. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಹಡಪ' ಎಂಬ ಉದ್ಯೋಗವಾಚಕ ಪದವು 'ಅಡಪ'ವೆಂದಾಗಿ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಡವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಕುಲನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ 'ಮಡಿಯ'ವೆಂಬ ಕುಲನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿದೆ. ನಾಡವರಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನರಲ್ಲಿಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ 'ಆಳುವ' ಎಂಬ ಕುಲನಾಮವು ತುಳುನಾಡನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಆಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ 'ಆಳುಪ' ಎಂಬ ರಾಜಮನೆತನ ದಿಂದ ಪಡೆದುದಾಗಿದೆ.
65. Ibid No. 267. ಈ ಶಿವಾಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸ್ಥಾನಪತಿ ಎಂಬ ಅಧಿಕಾರಸೂಚಕ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.
66. Ibid No. 349. ಹತ್ತು ಕೇರಿಯ ಸ್ಥಾನಾಪತಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಕೇರಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳ ಒಡೆಯ, ಅಧ್ಯಕ್ಷವೆಂಬ ಅರ್ಥ. ಬಾರಕೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೇರಿಗೂ ಅದರ ಅಧಿದೇವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕೋಟೆಕೇರಿಗೆ ಪಂಚಲಿಂಗೇಶ್ವರ (ಮಾರ್ಕಂಡೇಶ್ವರ); ಚೌಳಿಕೇರಿಗೆ ಶಿವ-ಗಣಪತಿ; ಮೂಡು (ಮೂಟು)ಕೇರಿಗೆ ಸೋಮನಾಥ; ಭಂಡಾರಕೇರಿಗೆ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಇತ್ಯಾದಿ.
- 66a. M. A. R. for 1943 No. 47.
67. S. I. I. Vol. VII No. 185. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಆಸ್ರಮ' ಎಂದರೆ 'ಆಸ್ರಣ'ವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. 'ಅಧ್ಯಕ್ಷ'ವೆಂದರೆ 'ಸ್ಥಾನಾಧ್ಯಕ್ಷ'.
68. Ibid No. 194.
69. ಡಾಕ್ಟರ್ ಸಾಲೆತೋರರು ಅವರ "The Sthānikas And Their Historical Importance" ಎಂಬ ಹೊತ್ತಗೆಯಲ್ಲಿ ರಾವಳಪಳಿ, ಗಣಪಂಣಾಳುವ, ರಾಯರ ಸೇನಬೋವ ಮತ್ತು ಗೊಮ್ಮ ಸೇನಬೋವ - ಈ ನಾಲ್ವರು ಸ್ಥಾನಿಕರೆಂಬುದಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕದಿರೆಯು ಶುದ್ಧ ಶೈವಸ್ಥಾನವೆಂದೂ ಅದರ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಸ್ಥಾನಿಕನೆಂದೂ ಈ ಸ್ಥಾನಿಕನೂ ನಾಲ್ವರು ಸೇನಬೋವರೂ ಕೂಡಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಐವರು ಭೂಮಿದಾನ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದೂ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

70. ಕದಿರೆಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತದಿಂದ ಹೊರಟ ವಜ್ರಯಾನ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಶುದ್ಧ ಶೈವಯೋಗ ಮತವಾದ ನಾಥಪಂಥವು ಕ್ರಿ. ಶ. 10ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ನಾಥಪಂಥಿಗಳು ಜೋಗಿಗಳೆಂದೂ ಇವರ ಮುಖಂಡನಿಗೆ ಜೋಗಿ ಅರಸನೆಂದೂ ಹೆಸರು, ಜೋಗಿ ಅರಸರ ಮಠವು ಕದಿರ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಇದೆ. ಕದಿರ ಮಂಜುನಾಥ ದೇವಳದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಕೇಶ್ವರ, ಮತ್ಸ್ಯೇಂದ್ರನಾಥ, ಗೋರಖಿನಾಥ ಮತ್ತು ಶೃಂಗಿನಾಥ ವಿಗ್ರಹಗಳು ನಾಥಪಂಥಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳು. ಲೋಕೇಶ್ವರ ವಿಗ್ರಹವು ಪಂಚಲೋಹದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪಂಚಲೋಹದ ಮೂರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲದ ಹೇಳಬಹುದು. ಲೋಕೇಶ್ವರನು ಆದಿದೇವನು.
71. S.I.I. Vol. VII No. 269.
72. ರಂಗಪೂಜೆಯು ತುಳುನಾಡಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ಶಾಸನವು ರಂಗಪೂಜೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವ ಕ್ರಮದ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶಿಲಾಲೇಖವಾಗಿದೆ. ರಂಗಪೂಜೆಯು ಕನಿಷ್ಠ ಪಕ್ಷ 500 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಶಾಸನವು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಾಸನಗಳು ಈ ರಂಗಪೂಜೆಗೆ ಬಿಟ್ಟ ದಾನ-ದತ್ತಿಯ ಕುರಿತಾಗಿ ವಿವೃಲವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ರಂಗಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಣ್ಣ' ಮತ್ತು 'ದೊಡ್ಡ' ರಂಗಪೂಜೆ ಗಳೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದುದು ದೊಡ್ಡ ರಂಗಪೂಜೆ.
73. A. R. No. 313 for 1931-32. ಸ್ಥಾನಿಕವೆಂಬ ಪದವು ಅಧಿಕಾರಸೂಚಕವಾದುದೇ ಹೊರತು ಜಾತಿಸೂಚಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈ ಲೇಖದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.
74. "The question whether Ilayathus and Nampiyathiris are Malayali Brahmins has not been authoritatively decided. The classification in the Census Report is being provisionably adopted here. The community has been decreasing in strength. This decrease is apparently caused by some of them being returned as Malayali Brahmins and thus included under Namputhiris" (The Travancore State Manual Vol. I (1940) p. 846.)
75. S.I.I. Vol. IX Part II No. 470. ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ಹೋಲುವ ಇನ್ನೊಂದು ಲೇಖವನ್ನು ಕೆಳಗಿತ್ತಿದೆ. 'ಪರಮೇಶ್ವರ ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಆ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯುರ್ ಸ್ವಸ್ತಿ ಯಮನಿಯಮ ಆಸನ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಧ್ಯಾನ ಧಾರಣ ಜಪ ಸಮಾಧಿ ಸೀಲ ಸಂಪನ್ನ ಜಗತೀ ಪ್ರಸನ್ನ ದ್ವರ್ಮೋಚಿತರಕ್ತರಖಿಳ ಜನಕಳ್ಯವಿರ್ವಿಭುಧ ಪೀಯೂಷ ನದೀಪ್ರವಾಹಾರ್ಪನ್ನ ಗಾಭರಣಚರಣಾರವಿಂದರವ್ಯ ಶ್ರೀಮತ್ ಸೂರ್ಯರಾಸಿಪಂಡಿತದೇವರ ಕಾಲಂಕರ್ಚಿ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕಂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರ್ (A. R. for 1960-61)
76. A. R. No. 608 for 1929-30.
77. Ep. Ind. Vol. VIII p. 132.

78. ಇಂದಿಗೂ ಕಾಂಚಿಯಿಂದ ಹೊರಡುವ ದೇವಳದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ (ಅಯ್ಯರ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು) 'ಸ್ಥಾನೀಕಂ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಪೂರ್ವಪದವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ 52 ಸ್ಥಾನೀಕ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬೆಂಗಳೂರು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಜನಪ್ರಗತಿಯ ಒಂದು ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನೀಕಂ ನಾಗರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಬರೆದ ಲೇಖನವು ಬಹಳ ವಿಚಾರಣೀಯ.
79. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
80. 'ಅಡಿಗ' ಎಂಬ ಪದದ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಸಾಧಿಸುವವನು ಅಥವಾ ಯತ್ನಿಸುವವನು ಎಂದಾಗಬಹುದು. (ಅಡ್-ಅಡತಿ, to endeavour - Monier - Monier Williams) ದೇವರ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧನೆ ಮಾಡುವವನು. ಈತನು 'ಅರಿಗ'ನೂ (ಬಲ್ಲವನೂ) ಆಹುದು.
81. 'ಆಸ್ರಣ'ವೆಂಬ ಪದವು 'ಆಶ್ರಯಣ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೊರಟಿರಬಹುದು. ದೇವರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂಬರ್ಥ (seeking refuge or shelter from - Monier - Monier Williams p. 158) ಅಥವಾ ಅರ್ಚನವೆಂಬ ಮೂಲದಿಂದ ಹೊರಟಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲವೆ 'ಆಚಾರ್ಯ ಅಣ್ಣ' ಎಂಬುದು ಆಸ್ರಣವೆಂಬ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿರಬಹುದು.
82. A. R. No. 539 for 1929-30.
83. Ibid No. 344 for 1930-31.
84. S.I.I. Vol. IX Part II No. 673.
85. Ibid Vol. VII No. 185.
86. Ibid No. 189; Ibid Vol. IX Part II No. 470 etc. ಮೇಲು ಶಾಂತಿಯವನೆಗೆ ಸೂತಕಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಕೀಳುಶಾಂತಿಯವನು ದೇವರ ಅರ್ಚನಾ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಅಂತೆಯೇ ಬಲಿದೇವರನ್ನು ಹೊರುವವನು ಕಾರಣಾಂತರಗಳಿಂದ ಅಸನ್ನಿಹಿತನಾದಾಗ ಕೀಳುಶಾಂತಿಯವನೇ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಪೂರೆಯಿಸುವನು.
- 86a. Ibid Vol. VII No. 189.
87. Ibid No. 185.
88. A. R. No. 539 for 1928-29.
89. S. I. I. Vol. IX Part II No. 470.
90. ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹೆಸರು.
91. ಬಾರಕೂರಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಹೆಸರು.
92. ಕೊಲ್ಲೂರು ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ದೇವಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಹೆಸರು.
93. ತುಳುನಾಡಿನ ತುಂಡರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಹೊಸಂಗಡಿಯ ಹೊನ್ನೆಕಂಬಳಿ ಅರಸನ ಹೆಸರು.
- 94, 95, 96, 97, 98. ಆ ಊರಿನ ಗೌರವಸ್ಥರ ಹೆಸರುಗಳು. ಒಬ್ಬ ಮಹಿಳೆಯ ಹೆಸರೂ (ತಿರುಮಲಕ್ಕದೇವಿ) ಸೇರಿಸಿದುದು ವಿಚಾರಣೀಯ.

99. ರಾಜ್ಯದ ಸೈನಿಕವರ್ಗವು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ 'ಕೋಲಬಳಿ'ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
100. S. I. I. Vol. VII No. 235. Tantra - a class of works teaching magical and mystical formularies (mostly in the form of dialogues between Siva and Durga) and said to treat of 5 subjects (1) the creation (2) the destruction of the world (3) the worship of gods (4) the attainments of all objects especially of 6 superhuman faculties (5) the four modes of union with the supreme spirit by meditation (Monier - Monier Williams p. 436)
101. 'ತಂತ್ರಿ' ಎಂಬುದು ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ತಂತ್ರದ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ಬಂದ ಕುಲನಾಮ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾರಾಯಣ ತಂತ್ರಿಗಳು ಕಾಸರಗೋಡಿನ ಯಿಚ್ಚಿಲರಾಯ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಪಿ. ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರು ಉಡುಪಿ ತಾಲೂಕು ಪಾದೂರು ಗ್ರಾಮದ ಪಾದೂರನ್ನಾಯಕನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ 'ತಂತ್ರಿ'ಗಳ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.
- 102 ಮತ್ತು 103. ಬ್ರಹ್ಮಕಲಶವು ದೇವಳದಲ್ಲಿ ದೇವರ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸದಾ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೆಲಸ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮಕಲಶವನ್ನು ನಿಯಮಿತ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದೆ. ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷಣೆಯು ಉತ್ಸವಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ದೇವಳದ ಶುದ್ಧೀಕರಣ ಕ್ರಿಯೆ.
104. S. I. I. Vol. VII No. 185.
- 105 ಮತ್ತು 106. 'ಪಾದಮೂಲಿ' ಎಂದರೆ ದೇವರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದ ಭಕ್ತ ಯಾ ಸೇವಕನ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಪದವಿ. (a polite designation of a person - Monier - Monier Williams p. 617) ಅಂತಹ ಪದವೀಧರನು ಪಾದಮೂಲಿ.
107. S. I. I. Vol. VII No. 326.
108. Ibid No. 185.
109. Ibid No. 185.
110. Ibid No. 221.
111. Ibid No. 224.
112. Ibid No. 224. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಕಲಟಿಯರು' ಎಂಬ ಪದದ ಮುನ್ನ ಇರುವ 'ಮು' ಎಂಬ ಅಕ್ಷರವು ಹಾಳಾಗಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು.
113. ಕವಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಕೌಳಿಗೆ ಎಂಬ ಪದವು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಪಭ್ರಂಶವಾಗಿ ಕೆಳಲಿಗೆ ಎಂದು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು.
114. 'ಜನನಿ' ಅಥವಾ 'ಜನಿನಿ' (ಜನ್ನಿ) ಎಂಬುದೂ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಒಂದು ಕುಲನಾಮ. ಇದು ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನರಲ್ಲಿಯೂ ಗೌಡಸಾರಸ್ವತರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಜನನಿ' ಎಂದರೆ ಹಲಕೆಲವು ಹಕ್ಕು, ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದ ಒಡೆತನ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಜನ್ನ-ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು.
115. ನೆಲ್ಲಿ (ನೆಲ್ಲಿತ್ತಾಯ) ಎಂಬ ಕುಲನಾಮವು ಶಿವಳ್ಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇದೆ.

116. S.I.I. Vol. VII No. 270 ಉದಯಾವರದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1429) ಒಂದು ಶಾಸನವು ಪಾದಮೂಲಿಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ: “ಯಿ ಹದಿನೇಳೊಕ್ಕಲು ಬ್ರಾಹ್ಮರು ನಾಯರು ಮೂಲವಾಗಿ ಕೊಂಡ ವೀರಭದ್ರದೇವರ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಬರು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿ ಬ. 30ಲೈದ ಮೂಡೆ 62. ಅಕ್ಕಿ ನಡಸಿ(ಬ)ಹರು ವೀರಭದ್ರದೇವರ ಪಾದಮೂಲಿ ಮಠಾದಿಗೆ ತೆತ್ತು ಬಹರು” (S.I.I. Vol. VII No. 288) ಪುತ್ತೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಬಿಳಿನಿಲಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1430ರ ಶಾಸನವೊಂದು ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತಿದೆ :
- “ದೇವದಂಣಾಯಕ ವೊಡೆಯರವರ ಪಾದಮೂಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವ ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸುವ ದೇವರಾಜ ಒ(ಡ)ಯರ” (S.I.I. Vol. IX Part II No. 442) ‘ಪಾದಮೂಲ’ದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವು ಇವುಗಳಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
117. The contents of the stone inscription were deciphered by a commissioner appointed by the Dt. Munsiff of Puttur in some suit and was admitted as correct by all the parties. Certified copy is available O.S.S.K. 340 / 1911. Forwarded and admitted in evidence on 22-11-1911. The copper plate inscription was presented to the Mangalore Court by the Temple Committee on 5-5-1928.
118. ನಟ್ಟೋಜವೆಂಬ ರೂಪವು ‘ನಾಡೋಜ’ದ ಪರಿವರ್ತಿತ ರೂಪವಾಗಿರಬಹುದು.
119. ಈಗ ಪೊಳಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ (ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾದ) ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೃಣ್ಮಯದ (Stucco) 10 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದೇವಿವಿಗ್ರಹವೂ (ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ) 5 ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ಎರಡು ಕೈಗಳುಳ್ಳ ಗಣಪತಿ ವಿಗ್ರಹವೂ ಅಷ್ಟೇ ಎತ್ತರದ ದ್ವಿಬಾಹುಸ್ಕಂದನೂ ಮಹಾಕಾಳಿಯ ವಿಗ್ರಹವೂ ಇವೆ. ಪಾವಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ಕಾರಣವಾದ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವು. ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 9-10ನೇ ಶತಮಾನವಿರಬಹುದು.
120. ತಿಮಾರು ಎಂದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಗದ್ದೆ. ಕಂಬಳ ತಿಮಾರು ಎಂಬುದು ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಣಗಳ ಓಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರಿಸಿದ ಗದ್ದೆ.
121. ಅಡಿಗ - ಪಾದಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು; ಆಸ್ಥಾನ - ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದವನು; ಪಾದಮೂಲಿ - ಪಾದವೇ ಮೂಲವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು. ಎಲ್ಲೂರಿನ ಅರಸನಾದ ಕುಂದ ಹೆಗ್ಗಡೆಯು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನ ಮುನ್ನ ‘ದೇವರಾಡಿಯರಾದ ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಗಮನೀಯವಾಗಿದೆ. (S.I.I. Vol. VII No. 228 etc.) ಕಾರಣ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಕೈಕರ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲಿದೆ.
122. Kottāra - a fortified town, strong hold; Kotāra - cave, cavity (Monier - Monier Williams pp. 312 & 313).
123. ಸೇನಬೋವ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೇನಾಪತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿದೆ.
124. ‘ಪಾಠಾಳ’ಗೂ ‘ಪಾಟಲಿಕ’ಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿರಬಹುದೆಂದು ನನ್ನ ಊಹೆ. (Pāṭalika - knowing the secrets of others; one who knows time and place, a pupil - Monier - Monier Williams p. 545). ಪಾಠಾವಳಿ ಎಂಬುದರ ಸಣ್ಣ ರೂಪವೂ ಇರಬಹುದು.

125. ಅಡಿಗ - ದೇವರ ಸೇವೆ, ಅರ್ಚನೆ ಮಾಡುವವನು; ದೇವಡಿಗ - ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನು.
126. S.I.I. Vol. IX Part II No. 470. ದೇವಡಿಗವೆಂಬ ಕುಲದ ಹೆಸರು ಇಂದಿಗೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಮೊದಮಂತೆ ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಎಕ್ಕನಾಥಿ, ಗಂಗರ ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ದುಗ್ಗಣ, ಮೊಳಕು ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ದೇಲು(ಪು), ತೊಳಹರ ಬಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಚಿಮ್ಮಣ ಎಂಬವರು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ದೇವಡಿಗರು.
127. ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆಗಮೋಕ್ತ ಅನುಷ್ಠಾನ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಕಾರ ಪಂಚವಾದ್ಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ : ಕರಾಹತ ಕಾಷ್ಠಹತ ನಖಾಹತ ಮುಖಾಹತ | ಪರಸ್ಪರ ಭೃತಾಶ್ಚೈವ ಪಂಚವಾದ್ಯಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ |
ಕ್ರಿ. ಶ. 1441ರ ಮೂಡಬಿದುರೆಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಃ ಮುಟ್ಟಿನಲು' ಎಂಬುದು ಪಂಚವಾದ್ಯಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲೇಖವೆನ್ನಬಹುದು. (S.I.I. Vol. VII No. 224)
128. S.I.I. Vol. VII No. 185. ಈ ಶಾಸನ ಪ್ರಕಾರ ಏಳು ರೀತಿಯ ವಾದ್ಯಗಳಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧತೆ ಅಥವಾ ಸ್ವಭೇದದಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುವುದಾದರೂ ಈ ಏಳು ತೆರನಾದ ವಾದ್ಯಗಳು ಹೀಗಿರಬಹುದು : ಶಂಖ, ಕಿಣು ಕಕಳೆ (ಕೊಂಬು), ನಾಗಸ್ವರ, ತಾಳ, ಮದ್ದಳೆ, ದೋಲು - ಗಂಟೆ ಮತ್ತು ಪಟಂ.
129. 'ಪದಾರ್ಥಿ' ಎಂಬ ಪದದ ಮೂಲರೂಪವು 'ಪದಾವೃತ್ತಿ' ಎಂದಿರಬಹುದು. (repetition of a word, repetition of the same word with different meaning - Monier - Monier Williams p. 584). ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಉಡುಕು ಮೊದಲಾದ ಚರ್ಮವಾದ್ಯವನ್ನು ಬಾರಿಸುವವನು, ಪದಾರ್ಥಿಯು.
130. S.I.I. Vol. VII No. 185.
131. ಈ 'ಅಡಪಿನ' ಕೆಲಸವು ಜೈನ ಬಸದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. (Ep. Ind. Vol. VIII p. 132) ಈ ಚತುರ್ಮುಖ ಬಸದಿಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 1586ರ ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶಾಸನ ಶಾಖೆಯ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು 'ಅಡಿಪಿನವರು' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಬರೆದಿರುವರು. ತುಳುನಾಡಿನ ಪ್ರತಿ ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಅಡಿಪಿನವರು ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಯಮ.
- 132 & 133. S.I.I. Vols. VII No. 381 & IX Part II No. 417 etc.
134. S.I.I. Vols. VII Nos. 221 & 224 & IX Part II Nos. 441 and 451.
135. ಜನರೊಡನೆ ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ 'ಮುಕ್ಕಾಲ್ತಿ' ಎಂಬ ದರ್ಶನ ಪಾತ್ರಿ 'ಮುಕ್ಕಾಲ್ತಿಟ್ಟಿ'ಯಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ತಿಳಿಸಿದರು.
136. K. A. N. Sastri - Development of Religion in South India (1965) pp. 129-130.
137. Ibid pp. 129-130.
- 137a. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಡಾಕ್ಟರ್ ಸಾಲೆತೋರರು ಅವರ 'Social & Political History in the Vijayanagara Empire Vol. II' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಾನಿಕ'ರ ಕರ್ತವ್ಯ ಹಾಗೂ

ಸ್ಥಾನದ ಕುರಿತಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರು 'Glossary' ಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಪುಟ 459) Sthānikā S. Temple manager (E. R. for 1916, p. 140) ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಳದ ಅರ್ಚಕನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (Temple priests) ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ.

138. ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯ - ಕರ್ನಾಟಕಲಾಕುಳ ಶೈವರ ಇತಿಹಾಸ (1955) ಪುಟ 90-137.

139. ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪುಟ 28 ಸಂಚಿಕೆ 1 ಎಪ್ರಿಲ್ 1943.

140. ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯ - ಪುಟ 90-137.

141. Kadur No. 11.

142. Ibid No. 51.

143. Beluru No. 59.

144. Ibid No. 58.

145. Soraba No. 384; Sira No. 34 etc.

146. ಪಂಚಾಯತನವೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಿವ, ಅಂಬಿಕಾ, ಗಣಪತಿ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯ ದೇವರುಗಳ ಪೂಜೆ. ಪ್ರಾಯಃ ನಮ್ಮ ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಳದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಪಂಚಾಯತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾದ ಪಂಚಲೋಹದ ಮೂರ್ತಿಗಳಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

147. "ಸಂ 1888ನೇ ಇಸವಿ ಎಪ್ರಿಲ್ ತಾರೀಖು 10ರಲ್ಲು ಶ್ರೀ ಮತ್ತು ಉಪ್ಪಂಗಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಮಾಗಣೆ ಬಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ದುರ್ಗಾ ಅಮ್ಮನವರ ದೇವಳ ಮೊಕ್ಕೇಸರ ಶಿವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿ ಜಮೀನುದಾರ ಮೋರಜೆ ರಾಘವಯ್ಯನವರ ಮಗ ಸುಮಾರು 44 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದ ಕ್ರಿಷ್ಣಯ್ಯನವರಿಗೆ ಮಂಗಳೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ಮೂಂನೂಡು? ಮಾಗಣೆ ಮಧ್ಯೆ? ಗ್ರಾಮದಲ್ಲು ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಡಿ ಬಳ್ಳದಲ್ಲು ಇರುವ ಶಿವಳ್ಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿ ಜಮೀನುದಾರ ವೆಂಕಟಮಣಿಯ್ಯನವರ ಮಗ 44 ವರ್ಷ ಪ್ರಾಯದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭಟ್ಟನು ಬರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕರಾರು ಕ್ರಮವೆಂತೆಂದೆ.....

.....
 ಈ ಪೂಜೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷಯ ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ನೀವೇ ನಡಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದರ ತಲಬಿನ ಅ್ಯವೆಜು ಈ ಲಾಗ್ಯಾತಿನಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನ್ಯಥಾ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಪೂಜೆ ವೃತ್ತಿ ಆಗಲೀ - ಆಗುವ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಅದರ ನಷ್ಟ ನನ್ನಿಂದ ತಲಬಿನ ಲೆಖ್ಯಾಚಾರದಲ್ಲಿ ವಜವಾಗಿರುತ್ತದೆ". ಈ ಕರಾರು ಪತ್ರವು ಉಪ್ಪಿನಂಗಡಿ ಸಬ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರ ಅಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವಳ್ಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಾನತ್ವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

148. "ಸಂ. 1889ನೇ ಯಿ ಸವಿ ಅಗೋಸ್ಟು ತಾ. 5ಲ್ಲು ಮಂಗೂರ ತಾಲ್ಲೂಕು ನಾರಾವಿ ಮಾಗಣೆ ಕಸಬಾ ನಾರಾವಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿರುವ ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಾನೆ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ರಿಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಮಗ 49 ವರುಷ ಪ್ರಾಯದ ನವಕರಿ ಕಸಬಿನ ನಾರಾಯವಿ ಮಾಗಣೆ ಶ್ಯಾನುಭಾಗ ಸುಬ್ರಾಯರಿಗೆ..... ಕೊಂನರ ಮಾಗಣೆ ನೆಲ್ಲಿಕಾರ ಗ್ರಾಮದ ಪ್ಯಾಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಯಾನಮತಸ್ಸು

ವ್ಯಾಪಾರ ಕಸಬಿನ ಅಂದಂಜ ಶೆಟ್ಟಿ ಮಗ 31 ವರುಷ ಪ್ರಾಯದ ನೇಮಿರಾಜ ಶೆಟ್ಟಿಯೂ ಬರ್ರಿ ಕೊಟ್ಟ ರಶೀದಿ” ಈ ಕರಾರು ಮೂಡಬಿದ್ದಿ ಸಬ್ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಜೂರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಗಮನೀಯವಾಗಿದೆ.

149. In the Court of the District Munsiff of Puttur - The 21st day of October, 1910.

O. T. No. 317 of 1910.

Venkatramanaya 2nd witness for defendent being solemnly affirmed by clerk B. Shanker Rao deposes as follows :

My name is Venkatramanaya -

" Father's name Laxminarnappaya -

" Age 35 years -

" Caste Shiva Brahmin -

" Profession Shantigar -

" Residence Kodipadi village Puttur mague, Uppinangady Taluk.

150. D.No. / 39 ಯಾದಾಸ್ತು ಸರಕಾರದಿಂದ ತಸ್ತಿಕು ವ ಮೊಖ್ತಸರಿ ನೇಮ್ತಿಯಿರುವ ದೇವಳ ವಗೈರೆ ಲೆಕ್ಕ ಅಚಿತಾಲ್ಪು ಪುತ್ತೂರು ಸಂ. 1269ನೇ ಪ್ಸಲಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಾರೆ ಮಣೆಗಾರ ಪಿರ್ಕೆ ಬಾಬ್ಬು.

151. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ಕಡಬವು ಈ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದೆ.

152. ಈ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವಾದಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಫತ್ರ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದಲೂ ಮುಖತೆ: ಕಂಡುಕೊಂಡೂ ತಿಳಿದುದಾಗಿದೆ.

153. S.I.I. Vols. VII & IX Part II.

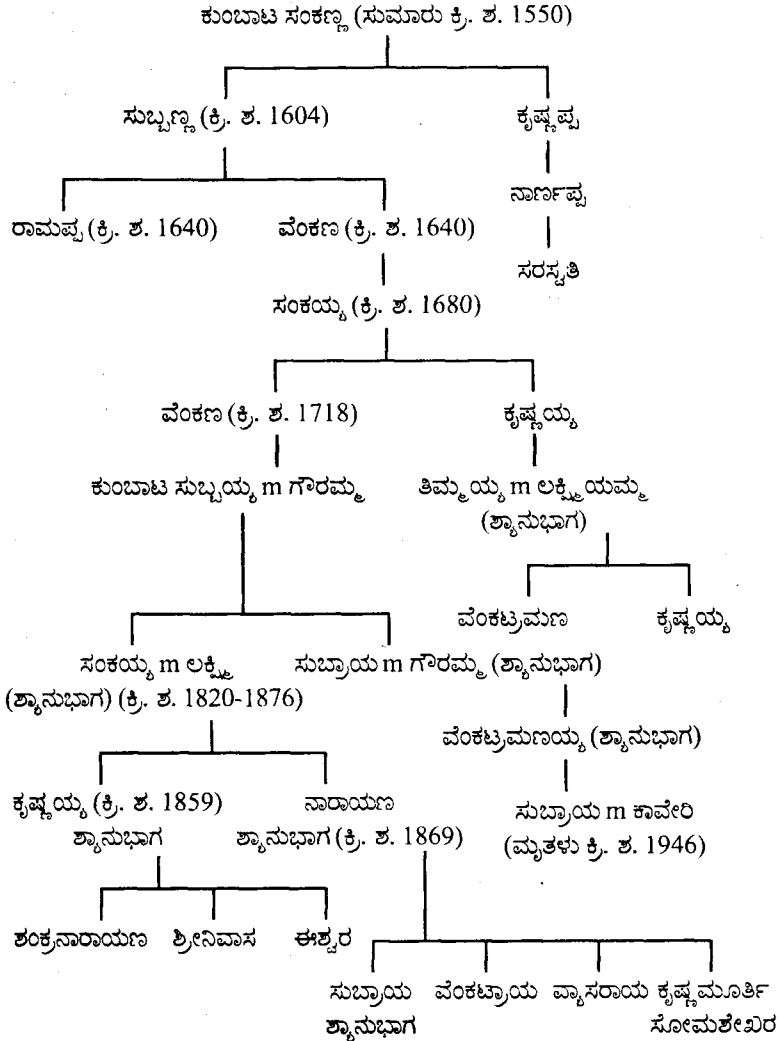
154. 'ಓಜ'ವೆಂಬ ಕುಲನಾಮವು ಈಗಲೂ ಸ್ಥಾನಿಕ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. 'ಓಜ'ವೆಂದರೆ ಆಚಾರ್ಯವೆಂಬರ್ಥ. ನಟ್ಟೋಜ ವಂಶವು ಈಗಲೂ ಪುತ್ತೂರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಕೌಟುಂಬಿಕ ಹೆಸರಾಗಿ ಇದು ಆಚಾರಿ, ಕಾಳಾಮುಖಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಶಾಸನಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. "ಮೂಡಲಿಲ್ಲರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರೊಳಗಿಂದೆನಿಸಿದ ಕೆಂಮುತ(ಮ)ರಲ್ಲಿ ಸಂಕರ (ಪೂಜೋತ್ತಿಂಟೆ)ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೂಲದ ಬಯಲ ಗದ್ದೆಗಳೆರಡನು" (S.I.I. Vol. VII No. 209 ಕ್ರಿ. ಶ. 1476) ಕೋಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಮಯ್ಯ' ಎಂಬ ಕುಲನಾಮವು 'ಅಯ್ಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ 'Maternalisis' ವಿಧಾನ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಡುತ್ತದೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

155. ಡಾಕ್ಟರ್ ಸಾಲೆತೋರರು ಒಂದು ಅನುಮಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

156. S.I.I. Vol. VII Nos. 126 & 127.
157. Ibid No. 224.
158. B. A. Saletore - Ancient Karnataka - History of Tuluva.
159. ಆಚಾರ್ಯ - ಆಚಾರಶೀಲರಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲವ, ಕಲಿಸುವವ.
160. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ - ಉಪಾಧ್ಯವೆಂಬ ಚಿಕ್ಕ ರೂಪವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.
161. ಸೋಮಯಾಜಿ - ಸೋಮಯಾಗ ಮಾಡಿದಾತನು.
162. ದೀಕ್ಷಿತ - ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು.
163. ಮಧ್ಯಸ್ಥ - ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವನು. ಈತನ ಕೆಲಸ ನ್ಯಾಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು.
164. ಸಭಾಹಿತ - ಸಭಾ - ಸದನಗಳ ಆಹಿತನು (ಆಹಿತಾಗ್ನಿ ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಅರ್ಥದಂತೆ)
165. ಶರ್ಮ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಸರಿಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ನುಡಿ.
166. ಶಾಸ್ತ್ರ - ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನು.
167. ಊರಾಳ - ಊರಿನ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ.
168. ಅವಧಾನಿ - ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು 'ಅವಧಾನ' ಗೊಳಿಸುವವನು (ಗಮನಿಸುವವನು)
169. ಉಗ್ರಾಣಿ - ಉಗ್ರಾಣದ ಅಧಿಕಾರಿ.
170. ಭಟ್ಟ - ಕಲಿತ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಅಥವಾ ಮುಖಂಡ.
171. ಜಂನಿ - ಯಜ್ಞ - ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು.
172. ಹೆಬ್ಬಾರ - ಹಿರಿಯ ಹಾರುವ - ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ.
173. ಪ್ರಭು - ಒಡೆಯ; ಗ್ರಾಮೀಣರ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವವನು.
174. ಹೆಗ್ಗಡೆ (ಪೆರ್ಗಡೆ) - ಹಿರಿಯ ಕಡೆ (ಸ್ಥಾನ)ಯವನು.
175. ಈಗ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ದೇವಡಿಗ - ಮೊಲಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಕೆಲವೆಡೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ಬಗೆಯುವುದೂ ಉಂಟು.
176. ಈ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸರಕಾರದ ಗಮನವನ್ನೂ ಅರ್ಕಿಯೋಲೋಜಿಕಲ್ ವಿಭಾಗದ ಗಮನವನ್ನೂ ಸೆಳೆಯುವಂತವುಗಳಾಗಿವೆ.
177. ಬಳಪವೆಂಬ ಊರಿನ ಹೆಸರು 'ಬಲಿಪ'ವೆಂದಾಗಿ ಈ ಪರಿವರ್ತಿತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಜೈನರಲ್ಲಿ ಕುಲನಾಮವಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.
178. ವಿಜಯನಗರದ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲ : ಕ್ರಿ. ಶ. 1336ರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1650.
179. ಅಷ್ಟಪಟ್ಟಿಯ ತೀರ್ಥದ್ವಾರ, ನೀಟವಾಗಿರುವ ವಿಭಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಪಾಣಿಪೀಠ, ದೇವಿ ವಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಂಗಿಯುಳ್ಳ ಭಿನ್ನವಾದ ಮೂರ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಕುರುಹುಗಳು.

180. Foot-note 150ನ್ನು ನೋಡುವುದು.
181. M.A.R. (1943) pp. 145 & 147. S.I.I. Vol. IX Part II No. 442 'ಕಡಬದ ಸ್ಥಳದ ಕುಕ್ಕೆಯದ ದೇವರಿಗೆ'. ಇಲ್ಲಿ 'ಸ್ಥಳ'ವೆಂದರೆ 'ಸ್ಥಾನ' ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ (ಸೀಮೆ, ನಾಡು) ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಇಂತಹ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬೇಕಷ್ಟು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.
182. ಆನಂದಗಿರಿವಿರಚಿತ ಶಂಕರ ವಿಜಯ (1868 & 1888 editions)
183. ಶ್ರೀಮತ್ತರಮಹಂಸಪರಿವ್ರಾಜಕಾಣಾರ್ಯ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಸ್ಮರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಡಬ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದವರು ಬಿಕ್ಕಿಗಾಗಿ ತಲೇಕಿ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸದಾಚಾರ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದವರಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯಾದ ಕರಾಳವದನ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಂಚಾಯತನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಭವ್ಯ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಲೇಕಿ ಮಠವೆಂಬ ನಾಮದೇವನ್ನಿಟ್ಟು ಶಿಷ್ಯರ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಹೋದರೆಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧರ ಹೇಳಿಕೆ" (ತಲೇಕಿ ಇತಿಹಾಸ - ಕುಂಬಾಟ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ದೇವಳದ ಮನೇಜರ್ ಶಾ. ಶ. 1953 ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂವತ್ಸರ - ಕ್ರಿ. ಶ. 1932) ತಲೇಕಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇವಳವೂ ಶಿವಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದ ಹಳೇ ಮನೆಯೂ ಇವೆ.
184. Alice Getty - Ganēs - A Monograph on Elephant - Faced God p. 17.
185. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಅಭ್ಯಾಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಗಣಪತಿ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿವೆ :
- ಬಾರಕೂರಿನ ಚೌಳಿಕೇರಿಯ ಗಣಪತಿ ದೇವಳ, ಹೊನ್ನಾವರದ ಇಡಗುಂಜಿಯ ಗಣಪತಿ ದೇವಳ, ಎರ್ಮಾಳಿನ ಜನಾರ್ದನ ದೇವಳ, ಫಲಿಮಾರಿನ ಶಿವಾಲಯ, ಉಚ್ಚಿಲದ ಮಹಾಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಳ, ಉದ್ಯಾವರದ ಗಣಪತಿ ದೇವಳ, ಕುಂಜೂರಿನ ಮಹಿಷಮರ್ದಿನಿ ದೇವಳ, ಚಿತ್ರಾಪುರದ ದುರ್ಗಾಲಯ, ಕೋಟೇಶ್ವರದ ಕೋಟಿನಾಥ ದೇವಾಲಯ, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮದ ಗುರುನರಸಿಂಹ ದೇವಳ, ಸುರತ್ಕಲ್ಲಿನ ಸದಾಶಿವ - ಗಣಪತಿ ದೇವಳ, ಉಳ್ಳಾಳದ ಸೋಮನಾಥೇಶ್ವರ ದೇವಳ, ಮಧೂರಿನ ಶಿವಾಲಯ, ಉಡುಪಿಯ ಪೆರಣಂಕಿಲ ಗಣಪತಿ ದೇವಳ ಮತ್ತು ಪಾವೂರು ದೆಲಂಚಾರ ಗಣಪತಿ ದೇವಳ.
186. ಶಂಕರನಾರಾಯಣನೂ ಹರಿಹರನೂ ಒಂದೇ. ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಶಂಕರನಾರಾಯಣನ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಅತಿ ವಿರಳ. ಪ್ರಾಯಃ ನಾಲೂರಿನ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿಯ ಸಮೀಪ ವಿರುವ ಪಾಂಡೇಶ್ವರ (ಸಾಸ್ತಾನ)ದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಇವೇ ಎರಡು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಶಿಲಾವಿಗ್ರಹಗಳಾಗಿವೆ. ಕುಂದಾಪುರದ ಶಂಕರನಾರಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಸುಮಾರು 6' ಎತ್ತರದ ಉಪಸ್ಥಾನ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ವಿಗ್ರಹವು ಸರಳವಾಗಿಯೂ ಭವ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣಾರಾಧನೆಯು ತುಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಲಿಂಗಾಕಾರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.
187. A. R. 317 for 1953-54.

ಕುಂಬಾಟ ಮನೆತನದ ಸಂತತಿ ನಕ್ಷೆ*

* ಕುಂಬಾಟದ ಸ್ಥಾನಿಕ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಈ ಸಂತತಿ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೆ. ಅನಂತರಾಯ, ಕಡಬ - ಇವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮನೆತನವು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ತನಕ ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಲಾಗಿದೆ.

ABBREVIATIONS

- Ep. Ind. - Epigraphia Indica
Ep. Car. - Epigraphia Carnatica -
M.A.R. - Mysore Archaeological Reports.
A. R. - Annual Reports of the Office of the Government
Epigraphist for India.
S.I.I. - South Indian Inscriptions.
K. I. - Karnatak Inscriptions.

BIBLIOGRAPHY

- Acharya P. K. - A Dictionary of Hindu Architecture
(Oxford University Press 1927)
- Acharya P. K. - Silpa Śāstra (Oxford University Press, 1927)
- Alice Getty - Gaṇeśa, A Monograph on Elephant - Faced God.
- Amara Kōśa - Edited by Lewis Rice (1873)
- Anandagiri - Sankara Vijaya (1881)
- Ancient India - From 1946 up-to-date.
- Annual Reports on Epigraphy. (published by the office of the Government
Epigraphist for India, now at Mysore).
- Apte - Sanskrit - English Dictionary.
- Coomaraswamy Ananda, K - The Transformation of Nature in Art (1934)
- Epigraphia Carnatica (From 1886)
- Epigraphia Indica (From 1892)
- Ganapathi Rao Aigal M. - Dakshina Kannada Jilleya Prāchīna Itihāsa (1923)
- Ghoshal N. G. - A History of Indian Political Ideas.
- Gopinath Rao - Elements of Hindu Iconography Vols. I to IV
(Oxford University Press, 1959)
- Gururaja Bhatt P. - Tulunadu (1963)
- Haridas Bhattacharya - The Cultural Heritage of India - Vol. IV (1956)
- James Fergusson - A History of Indian and Eastern Architecture Vols. I & II.
- Karnatak Inscriptions Vols. I to IV (Kannada Research Office, Dharwar -
(From 1941)
- Kittel - Kannada - English Dictionary.
- Krishnaraya Kapatarala - Kannada Lākula Saiva Itihāsa (1955)
- Krishna Sastri - South Indian Images of Gods and Goddesses (1916)
- Madras District Manuals - South Kanara Vol. I (1894)
- Manual of the Administration of the Madras Presidency - Vols. I, II & III.
- Mahalingam T. V. - South Indian Polity (1955)
- Monier - Monier Williams - Sanskrit - English Dictionary (New Edition)
- Monier - Monier Williams - Brāhminism and Hinduism (Fourth Edition)
- Mysore Archaeological Reports (From 1911 upto date)
- Mysore Gazetteer - Compiled for Government (Vols. I to V)
C. Hayavadana Rao (1929-30)
- Narasimha - A Grammar of the Oldest Kanarese Inscriptions.
- Percy Brown - Indian Architecture (Buddhist & Jain).
- Sastri K. A. N. - A Comprehensive History of India Vol. II -
The Mauryas and Satavahans.
- Sastri K. A. N. - Development of Religion in South India - (1965)
- Saletore B. A. - Social and Political Life in Vijayanagara Empire -
Vols. I & II (1934)
- Saletore B. A. - The Sthānikas and Their Historical Importance (1938)
- Sabdakalpadruma - Chowkhamba Sanskrit Series Works
No. 93, Chowkhamba Publication.
- South Indian Inscriptions (especially Vols. VII & IX Part II)
- Tantra Samuchaya.

ಕುಕ್ಕಿಶ್ರೀ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಳದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಚಾಯತನದ
ಪಂಚಲೋಹದ ಮೂರ್ತಿಗಳು

ತುಳುನಾಡಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲ

ಸ್ವಾಮಿಶರರು